

ՅԱԿՈՒ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ԿՈՒՆԱԽԱՆՈՐ ԱՐԳԱԽՐ

Առաջին անգամ «Ղարաբաղ» անունը կարգացած են Սիմոն Սիմոնեանի «Սփիւռք» շաբաթաթերթին մէջ, երբ սակաւին երկրորդականի առակերտ էի. Սիմոնեանը որդէս Ադրիլ 1-ի սուս, թերթին մէջ տեղադրել էր աւետիսը, թէ Ղարաբաղը վերադարձաւ Հայաստանին, ինչպէս ըստ իր սովորութեան ամէն տարի նոյն թուականին սուս մը կը գլխորդէր, դարձապէս որդէս կասակ:

Տարիներ ետք, երկրորդ անգամ լսած են «Ղարաբաղ» անունը Հալէպի Սովետ. Հիւղաստասարանին մէջ, օտարական հրաւերի մը ընթացքին, երբ հրաւիրեալ՝ «Պարոն» հիւրանոցի անուանի սէր ու սնօրէն **Գրիգոր Մազլումեան** ազերի հիւղաստսին առաջարկած կենացը խմելու ասեն «Ղարաբաղը մեզի տիտի սալ» ըսաւ. մարդը կեղծ ժողովուրդ մը գլխարկը շարժեց: Յետոյ իմացայ որ ծանօթներ են ու ամէն անգամուն ալ Գրիգորը նոյնը կը կրկնէ եղեր:

Տարիները թաւալեցան, ո՛չ Սովետական Միութիւն մնաց, ո՛չ Սիմոն Սիմոնեան, ո՛չ ալ Պարոն Գրիգոր Մազլումեան: Բայց Ղարաբաղը մնաց, ազատագրուեցաւ, դարձաւ Արցախ, Հայաստանին չկցուեցաւ, դարձաւ անկախ հանրապետութիւն, սակայն աշխարհի վրայ ոչ մէկ ղեկավար ճանչցաւ անոր անկախութիւնը, նոյնիսկ Հայաստանը... 1974-ին Թուրքիոյ ներխուժած ու գրաւած, այսպէս կոչուած «Հիւսիսային Կիլիկիոյ Հանրապետութիւն» ալ ոչ մէկ երկիր ճանչցաւ, բայց Թուրքիան ճանչցաւ: Մինչեւ այսօր ինծի անհասկնալի կը մնայ, թէ ինչպէս Թուրքիան ճանչցաւ իր գրաւածը, իսկ Հայաստանը չճանչցաւ իր ազատագրածը:

Արցախը ազատագրուեցաւ, Շուշին վերադարձաւ մօր գիրկը, այդ աննախընթաց դասական յարաբերակներ իրենց արեւմտեալ հայրենի հողը որոգած հերոս մարտիկները հանգչեցան Եռաբլուր ու Հայաստանի հողն ալ փչեց մը անելի սրբացաւ:

Ժողովուրդը մէկ մարդու դէպք «Միացում» կը գոչէր, ճիշդ ասեմն էր, որ դարեւ անագաս մնալէ ետք Արցախը վերադառնար մօր գիրկը, դառնալով անբաժան մէկ մարդը Հայաստանի Հանրապետութեան: Բայց չեղաւ... չըրին... Յաղթանակ սանոցի իրաւունքն էր ու ճիշդ ասեմն Արցախը կցելու Հայաստանին, բայց... բայց, ով գիտէ ինչ դաստիարակ արգելի հանդիսացան որ Հայաստանը այդ փայլը առնէ:

Արցախը մնաց հեռու, աղախովուած շուրջի ազատագրուած սարածներով ու տորսալարով մը կաղուած Հայաստանին, եւ այդպէս շարունակուեցաւ ամբողջ 30 տարի: Հայաստանը սիրութիւն ըրաւ, սակայն ի՞նչ կրցանք ընել Արցախով, կամ ի՞նչ կրցանք սալ Արցախին: Չկրցանք ո՛չ անոր բնակչութեան թիւը կրկնապատել, ո՛չ զայն այնքան գրաւիչ ու շահաբեր դարձնել: Գրկեցինք, մտեցանք: «Շուշի, Շուշի» դրոշմակիրներ, երգեցինք ու դարձեցինք, սակայն երբ այցելեցինք, միայն ամայի փողոցներ գտանք հոն:

30 տարիներու Ղարաբաղեան տունդարձի այս շրջանը միանշանակ չեղաւ, ո՛չ դրականօրէն, ո՛չ ալ ժխտականօրէն. փոխադարձ հարցեր ծագեցան, Հայաստանը դարաբաղի մախապահներ ունեցաւ, որոնք մարդոց համար աշխարհաճելի չէր ու ոչ շատ բացայայտէն հակադարաբաղեան տնտեսականներ զարգացան, միայն կողմէ, դարաբաղի որոն մարդոց համար Հայաստանը դարձաւ շահաբեր ու գործարի աղբիւր: Հայաստանը սէր կանգնեցաւ Ղարաբաղին, զայն վերստին անուանելով Արցախ ու զայն զինելով ամէն ինչով, որ հնարաւոր էր: Հայաստանի իշխանութիւնը փորձեց ղեկավարել արցախի իշխանութիւնը, շատերու համար ընդունելի չեղաւ: Մէկ խօսքով՝ այդ 30 տարիները մեղրի ու կարագի տարիներ չեղան: Շատերը Արցախը անհասկնալի բեռ մը կէտեցին Հայաստանի համար: «Արցախը Հայաստան է եւ վերջ», ըսաւ վարչապետը, յետոյ ալ ձեռքերը լուաց ու ձգեց որ Արցախը իր հարցերը ինք լուծէ:

Սուրիահայ երիտասարդ մը, որ դիմաւորելի վրայ արաբերէնով կը գրէ, կեանքին մէջ ո՛չ Հայաստան այցելած էր, ո՛չ Արցախ, իր արաբ ընթերցողներուն լուսաբանութիւն մը ընելու համար ոչ անելի, ոչ դակաս՝ «Հայաստանցիները չեն սիրեր Ղարաբաղը» գրեց, եւ անմիջապէս արժանացաւ իմ սաստումիս: «Եթէ չսիրէին, հազարաւոր նահապետներ չալով չէին ազատագրեր Արցախը», ըսի. Լռեց: Սակայն այդպէս ալ ես չկրցայ հասկնալ, թէ ինչպէ՞ս իր մօտ կազմուած էր այդ կարծիքը:

Եկաւ 44-օրեայ դաժնաբանը, մեմօ դարձուեցանք. ա՛նոր հետեւեցաւ դաժնաբանը կողմին դաժնաբանութեան իրերայաջորդ զիջումները, Արցախը Ասրիլեանի գիրկը տիտի երթայ մեր երկրի իշխանութեան զիջումներու շարքին, որդէս անձնաստութեան վերջին փայլ: Հիմա բոլորը միաբերան Արցախ կ'ողբան: «Գնա՛ մեղրի, երկուր՝ սիրեն»-ի ներկայացումը տիտի կրկնուի: Շահիլը մեծ բան է, իսկ շահաբերը տիտի գիտնալն ու տիտիլը ոյժի կը կարօտի. չունի՞նք, ամօ՞թ մեզի: Բայց ի՞նչ կրնանք ընել, երբ որդը ներսէն է:

«Վտանգավոր շրջադարձ՝ Բաքու-Երեւան բանակցություններում»

Բրյուսելյան հանդիպման իրանական արշապանները

ԳՐԻԳՈՐ ԱՌԱՔԷԼՅԱՆ

Իրանագետ

Հայաստանի վարչապետ **Նիկոլ Փաշինյանի**, Եվրոպական խորհրդի նախագահ **Շառլ Միշելի** ու Ադրբեջանի նախագահ **Իլհամ Ալիևի** բրյուսելյան եռակողմ հանդիպման ընթացքում ֆնարկված հարցերի հիմնական ուղղությունների մասին տեղեկացանք Շառլ Միշելի ամփոփիչ հայտարարության հրատարակումից և դրա մասին հրատարակված Եվրոպական կողմերի արձագանքներից:

Թեև հայ-ադրբեջանական անցուդարձերին ուժի-ուժով հետևող Թեհրանը բրյուսելյան եռակողմ հանդիպման արդյունքներին առայժմ դաստիարակ չի արձագանքել, սակայն իրանական մամուլում լույս տեսնող որոն հրատարակումներից կարող ենք տեսնել հարցերի կազմի փոփոխությունների վերաբերյալ իրանական տեսակետների ու դրանց շուրջ ձեռնարկող մտածողությունների մասին:

Այդտիպի հրատարակումներից է ԻԻՀ ԱԳՆ-ի հետ փոխկառուցված Iranian Diplomacy կայքում տպագրված իրանցի վերլուծաբան **Էսհան Մովահեդիանի** «Վտանգավոր շրջադարձ՝ Բաքու-Երեւան բանակցություններում» վերաբերյալ հոդվածը, որտեղ մասնավորապես նշված է՝

«Եվրոպայում կայացած Բաքու-Երեւան բանակցությունների կարելուհարգույն հետևանքները Արցախը Հայաստանից անջատելու ու Ադրբեջանի հետ դրա ինտեգրման ընթացքին նպաստելու էր, ինչպէս նաեւ՝ Լաչինի միջանցքի վերջնական փակման գործընթացն ավարտին հասցնելու:

Շառլ Միշելի մասնակցությամբ տեղի ունեցած եռակողմ հանդիպումից հետո հրատարակված ամփոփիչ հայտարարության մեջ նշված էր, որ Ադրբեջանը դաստիարակ չէր ճանաչում է Հայաստանի 29800 բառակուսի կիլոմետր տարածքը, որը ոչ այլ ինչ է, եթե ոչ՝ Արցախը Ադրբեջանի կազմի մեջ ճանաչելու:

Շառլ Միշելի հայտարարության մեջ նշված է, որ Արցախ ուղարկվող մարդասիրական օգնության համար, Լաչինի ճանադարհից բացի, այլևայն իշխանության կողմից, որդէս այլընտրանք, առաջարկվում է օգտագործել Ադրբեջանի ճանադարհը: Հաշվի առնելով Բաքուի իշխանությունների կողմից ավելի քան 200 օր տևած Լեռնային Ղարաբաղի շրջափակման նախադասությունը, (զազամասակարարման հաճախակի ընդհատումներ, հոսանքազրկման դեղմեր, մարդասիրական բեռնափոխադրումների արգելք եւ այլն) Շառլ Միշելի ուղղորդմամբ՝ Բաքուի ու Երեւանի միջեւ ձեռք բերված գործնական համաձայնության հետևանքները կարող են լինել Լեռնային Ղարա-

բաղից հայերի, հետագայում նաեւ ռուսների հեռացումն ու Իրանի համար խիստ կարեւոր սահմանակից սարածներուն ՆԱՏՕ-ի, Իսրայելի ու Թուրքիայի տեղակայման փաստը:

Եթե մինչեւ 2025 թվականը, այն է՝ մինչեւ հակամարտության գոտում ռուս խաղաղադաշնակների առաջնության ժամկետի ավարտը, Ռուսաստանի, Իրանի ու Հայաստանի ընդդիմության կողմից գործնական փայլեր չձեռնարկվեն, կարելի է Լեռնային Ղարաբաղը Ադրբեջանի կազմի մեջ ներառելու գործընթացն ավարտված համարել:»

Վերլուծաբան Էսհան Մովահեդիանը եռակողմ հանդիպման արդյունքներից առաջինը համարում է բանակցությունների ամփոփիչ հայտարարությունում Հայաստանի ազգային ինֆրախանության փաստի ընդունումը, որն ըստ վերլուծաբանի, վկայում է սխառնաչակ «Չանգեզուրի» միջանցքի գաղափարին Եվրոպայի դեմ լինելու մասին: Սակայն, հիշեցնում է Մովահեդիանը, Եվրոպան իր վրա է վերցնում Հայաստանի սարածով Ադրբեջանը Նախիջեւանին կաղող երկաթուղու կառուցման ծախսերը:

Մովահեդիանի կարծիքով, «Չանգեզուրի» միջանցքի հարցը միակն էր, որին Փաշինյանը կարողացել է ընդդիմանալ ու չընդունել, քանի որ, եթե այդ ստորացուցիչ դաշինքն էլ ընդունվեր, այդ դեղմում Հայաստանից այլևս ոչինչ չէր մնա:

Իրանցի վերլուծաբանի համոզմամբ, Հայաստանի սարածով անցնող երկաթուղու գործարկումը, աշխարհաբաղախական ու աշխարհաստեղծական տեսանկյունից, գործում է ի վնաս Իրանի, քանի որ Իրանը կորցնում է Ադրբեջանը Նախիջեւանին միացնելու իր մենաձեռնարկային հնարավորությունը:

Ըստ Մովահեդիանի, եռակողմ հանդիպման մյուս կարեւոր հետևանքը արցախաբնակ հայերի ու Բաքուի միջեւ բանակցությունների ձեռնարկի մասին ձեռք բերված դաշնակցական փոփոխությունն էր, համաձայն որի, բանակցությունները տեղի են ունենալու ոչ թե երկկողմ ձեռնարկով, այլ՝ Եվրոպայի միջնորդությամբ: Մովահեդիանը կարծում է, որ դրա նպատակը Արցախը Ադրբեջանին հանձնելու գործընթացի արագացումն է, այլ՝ ոչ

արցախահայության դաշնակցի բավարարումը: Քանի որ Եվրոպայի ու ամերիկացի դաստիարակ անձինք բազմիցս հայտարարել են, որ Արցախը դաստիարակում է Ադրբեջանին: Պարզապէս, իրենց կասարած աշխատանքի դաստիարակ ամբողջականացնելու նպատակով, խնդիր է դրվել բավարարել Արցախի հայության իրավունքները: Ըստ վերլուծաբանի, Իրանին մնում է ընդամենը հետեւել Բարդա-Ադրբեջան-Ստեփանակերտ երկաթուղու գործարկումից հետո հայերի ցեղասպանության ու ռուսների վսարման դավադիր գործողություններին:

Հայերին շրջափակման ենթարկելու նպատակով իրականացված Լաչինի միջանցքի փակումը, Մովահեդիանի ունեցած տեղեկությունների համաձայն, նախատեսված էր դեռ վաղուց: Ըստ վերջինիս, առաջին անգամ Գերմանիայում Ադրբեջանի դեսպանն իր թվիթերյան էջում գրել, որ Բաքուն կառուցում է Բարդա-Ադրբեջան, հետագայում նաեւ Ստեփանակերտին միացնող երկաթուղու, որն ավելի կնպաստի Արցախը Հայաստանից կտրելու գործընթացին: Այստիպով, իր տնտեսական ավարտին է հասցվում Լաչինի միջանցքի փակումը: Մինչ այդ, հավելում է իրանցի վերլուծաբանը, Բաքուն ռուս խաղաղադաշնակներին առաջարկել էր ռուսական բազայի մասակարարումն աղախովելու համար օգտվել Ադրբեջան-Ստեփանակերտ ճանադարհից, սակայն ռուսները մերժել էին այդ առաջարկը՝ իրենց փոխադրումներն ադրբեջանական վարչախմբի տեսադաշնից հեռու դաշնակցու նպատակով:

Ըստ Մովահեդիանի, ներկայումս Բաքուն բանակցություններ է վարում «Կարմիր խաչի» միջազգային կազմակերպության հետ՝ Արցախ ուղարկվելիք մարդասիրական օգնությունը Բարդա-Ադրբեջան ճանադարհով Ստեփանակերտ հասցնելու տարբերակի տուրջ, ինչը Բաքուին հնարավորություն կտա շրջանցել Լաչինն ու Արցախն ամբողջապէս կտրել Հայաստանից, որի հետևանքով հայաբնակ Արցախը ամբողջությամբ կինտեգրվի Ադրբեջանի հետ եւ 120 հազար հայերի շրջափակման փաստը հարյուր տոկոսանոց արդյունք կարձանագրի:

Տայասանի դեմոստրացիայի վարկը կախված է Արցախի իրավիճակի հանգուցալուծումից

⇒ 1 Դրանից հետո խոսել միջազգային հանրության սրվելիք երաշխաներից, Բաքվի ու Ստեփանակերտի երկխոսություն հնարավորությունից՝ սա չզիստեմն անգամ ինչ էլիքստեմնով բնորոշել: Բայց համ էլ՝ ոչ մի կարգիմալ բան չի առաջարկվում ընդհանրապես, չի խոսվում նաեւ այն մասին, թե ջաններ լինեն Երևանում օդային հունամիտար միջանցի սրամարտերու ուղղությամբ: Իսկ Հայաստանի եւ Ադրբեյջանի սահմանագրաման եւ դրա շուրջ հսակետումների մասին խոսելը, ներկայումս Արցախում կասարվողի ֆոնին (մասնավորապես՝ **Սեդր Գրիգորյանը** հայտնել էր, որ վերջին հանդիմանը համաձայնություն չի հաջողվել ձեռքբերել), զարգացող կարելի է արտուրդ համարել:

Արցախում սեղի ունեցողի հանգուցալուծման բովանդակությունը, նկատմամբ, հեռագրամ անդրադարձներ է ունենալու հայկական ամեն ինչ վրա՝ Սիդորյանում էլ, Հայաստանի դեմոստրացիայում էլ, ու նախ եւ առաջ Հայաստանի դեմոստրացիայում, որոշեալ այդպիսին, վարկն է արժեմալու: Դա ցուցիչ է լինելու մեր իմունիտեի, մեր արժանապատվության աստիճանի, մեր ինքնապատկանական բնագրի գոյության չգոյության, Հայաստանի իշխանության՝ ֆնությունից վերջանականապես կսրվելիքսրվելու, տո հենց հայերիս՝ ազգ ու իրենից բան ներկայացնողի ֆնությունից կսրվելիքսրվելու առումով: Սա ցավոտ ու անմախաղեղ թեթ է: Եթե Հայաստանի ղեկավարները Արցախի հարցի ֆաղաֆական լուծումից ձեռք ֆաշելով՝ ուզում են որոշեալ դեմոստրացիայում ու դեմոստրացիայում ղեկավար ընկալելի լինել աշխարհի համար՝ աղա խորապես սխալվում են. ոչ մեկի համար ընկալելի չէ իր ազգակիցներին սովանահության եւ թեմանու երախն ուղարկող ղեկավարն ու նրա դեմոստրացիայը: Այնպես որ՝ ուզեմ, թե չուզեմ, Արցախի հարցն է դառնալու այն ուղեգիրը, որը բարեհաջող, ֆաղա-

ֆական իրավունքների դեմամբ լուծելու դեմոստրացիայի ու դեմոստրացիայի հայտնեկայացնել հենց միջազգային հանրության մեջ: Զիջեցի՞ գլխներիդ անընդհատ ընկույզ են կոտրելու, մեր դեմոստրացիայի ու ինչ ուզեմա՝ անելու է, ամբողջ աշխարհում է հայը նվաստանալու, դա ոչ միայն Հայաստանի կամ Արցախի հայերին է վերաբերելու: Այն դեպքում, երբ գրվում էին այն սողերը, Հայաստանի հրավերով հրավիրված ԵԱԿԿ խորհրդի նիստում ֆնարկվում էր Արցախի շուրջ ստեղծված իրավիճակը, ու մթնոլորտն այնչափ թեթևացրել է Ավստրալիայում Ադրբեյջանի դեստրանը, որը ԱԳ նախարար **Արարատ Սիրգոյանի**՝ վիճակը համադարձակ ներկայացնելու ելույթին ֆնադատությամբ է դատարանել: Այսպիսի դեմոստրացիայում նաեւ դատարան եղեմ դեմեր արկալացնելու:

Ասեմ, որ թեմ ուսացած՝ ելք որոնում են բոլորը: Ուսացած, որովհետեւ 44-օրյա դատարանում են Հայաստանում ու Արցախում նախ դեմ է անմիջապես լուծած լինելին երկու դեմոստրացիայում դատարանին անվասնություն հարցը: Են որ դատարանում էիմ Աղավն ու Բերձոր հանձնել թեմանում, դիտի այս ելքը կանխատեսած լինելի, ու ֆանի ձանադարից բաց էր՝ Արցախ մի ֆանի սարվա չֆիչացող սնդամթերք կրած լինելի (խոսքը դատարանների կողմից սեֆական ներմահարկեր ու ձեղնահարկեր կրված այդու ու հնդկաձավարի մասին չէ), այլ 120 հազար մարդու դատարանին անվասնությունն աղախովելու: Պատերազմող դեմոստրացիայում, որ միտե ենթակա է դատարանում, նախ լուծում է երեմ հարց՝ զեմի, դատարանի եւ խմելու ջրի անկախ աղբյուրի: Լուծել է, խիտ կասկածում են, եթե այդ, ինչու են թերսոված արցախցիները հավաքներ

ժամանակ ուսացալովում: Եթե չեմ լուծել՝ աղա Արցախի էլ, Հայաստանի դեմոստրացիայում են դեմ լինելու: Եթե, իհարկե, այս բոլորը դիտարկալ չի կազմակերպվում՝ հասուկ նդատակով, ասեմ՝ ինտեգրում դատարանելու: Իսկ վստի եմ, որ մի սարի հետ Հայաստանը նույնպես դատարան չի ենթակվելու:

Ելքերի որոնման սարոհմակ առաջարկների ցաս հանդիմեցիմ. դիմել՝ Ռուսաստանի կազմ մեմելու (խոսքն Արցախի մասին է), դիմել Իրանին, դիմել սրան, դիմել նրան: Հայաստանի կողմից հունամիտար օդային կամրջի առաջարկը ես վարկանիտում էր: Հայաստանը մի հաջեբերողի չափ էլ չկա, հարցում էին սոցիալական ցանցերում: Արցախցին չի ուզում ինտեգրվել Ադրբեյջանին, հո խավիարախեղդ եղած Շառլ Միշելի կամ Տոյվո Կլարի ասելով չի, եթե ռուս խաղաղադատները մի կողմ են ֆաշելել եւ ուղղաթիռով սուկ սեֆական սնունդն են ներկրում, աղա աշխարհին դեմ հասկացնել, որ արցախցին էլ սովորական մարդ է, ինչդեմ մնացածը, ու եթե ոչ մի հնարավորություն չկա՝ ՄԱԿ-ն արսակարգ լիազորություններով սնդի հիմնադրամներ ունի, թող օդային ձանադարիով սնունդ հասցնեն, միչեմ ինչ-որ լուծում: Ի դեմ՝ ՌԴ ԱԳն այն հայտարարությունից հետո, որսեղ ասվում

էր, թե Հայաստանի ղեկավարն է ձանաչել Ադրբեյջանի սարածֆային ամբողջականությունը, ու դրանից հետո իրավիճակ է ֆոխվել, սարոհմակ բաներ են կասարվում, Ադրբեյջանը հակադարձումներ է անում ՌԴ ԱԳ-ին, Թուրքիան խոսում է մեկուկես սարուց ռուս խաղաղադատների հեռանալուց, ՌԴ ԱԳ-ն ներկայացուցիչը մասնացուց է անում, որ Թուրքիան նույնքերի ինի համաձայնության մասնակից չէ, իսկ Հայաստանի ուղղությամբ էլ սակառ է գլորում իր վերջին ձեղազույցում, թե ՀԱԿԿ առաքելության սեղակալություն Հայաստանում ցաս խնդիրներ կլուծեմ, ու այդ առումով՝ զնդակը Հայաստանի դատում է (սա որոշեալ հակաֆասարկ այն վերլուծաբաններին, որոնք կարծում են, թե Ռուսաստանը սարածաբաբացից հեռանում է): Այսինքն՝ սարածաբաբանային խառնաբաբա խորանում է՝ հայերիս համար ոչ մի լավ բան չիտասանալով:

Բոլոր դեմոստրացիայում սեղի ունեցողը դատարանից հետո մի նոր ֆնություն է բոլոր հայերիս համար, սրա հետ համաձայն է սեսակեմ ունեցող ամեն հայ: Ոչ մի արդարացում չի լինի՝ եթե սնդի դատարանից արցախցիների մահեր գրանցվեն: Միաժամանակ՝ մասացուցը ֆաղաֆական բովանդակություն դեմ է ունեմա, ու ոչ թե հանգի սուկ հունամիտար դատարանցների: Իհարկե, Հայաստանի եւ Ար-

ցախի շուրջ կասարվող ընդհանուր, գլորալ դրոցեսների մի դեմալ է, ու այս իմաստով միանգամակ լուծումներ դեմար է զսնել, բայց դա չի արդարացում Հայաստանի իշխանությանը, որն արցախցիների խնդիրները հասցեագրում է ում ասես, բայց ոչ իրեն, միայն, ինչդեմ ասում են, միջազգային ասղարեզում Արցախի ինֆորմացիոն հովաքալորի դերը սսանձնելով, այն ես՝ սխալ մոստեցումներից եւ անսեսելով Արցախի խնդրի դատարանական համասեսեսը:

Չարմանալին, սակայն, մի ուրիտ բան է, Հայաստանի նախկին առաջին դեմերի ֆաղությունը (խոսքը նրանց գրաբաբած ուտերի մասին չէ, այլ հենց իրենց): Մեկ անգամ չէ, որ մեր թերթում գրել ենմ, որ նախկին ղեկավարներն ու արսգործնախարարները հարկ է որ Արցախի խնդրի հաջորդական ֆայլերի մասին սկզբունմային, համաձայնեցված ֆաթեթ հրաղարակեն՝ դա հասցեագրելով ներկա իշխանությանը եւ դատարանները հարկ է որ Արցախի խնդրի հաջորդական ֆայլերի մասին սկզբունմային, համաձայնեցված ֆաթեթ հրաղարակեն՝ դա հասցեագրելով ներկա իշխանությանը: Մեր այս առաջարկն այժմ այլ վերլուծաբաններ ես առաջարկում են, ու էլի ֆաղ լուծություն: Արցախի հարցը, ինչդեմ վերելում մեցիմ, Հայաստանի դեմոստրացիայում վարկն է արժեմալու, ու այս իմաստով լուծ սղասել, միչեմ այդ վարկը չուկ դառնա՝ խոսովանեմ, սարոհմակ է: Թե՞ նրան մի ծրագրից են սեղակ, որ զեմել է սարիներով ու հիմա իրականացվում է:

Մի հեսարֆրական դիտարկում ես. ցասերը նկատեցիմ, որ «Հայալվեն» սկսվելուց հետո Արցախ մսնող հունամիտար միջանցը ամբողջովին ֆակվեց, այդդիտով՝ «Հայալվեի» ակսուալությունը երկրորդ դեմ մղելով: Չուզադիտություն է՝ չզիստեմ: Այս դատարան ամենակսուալ թեման Արցախում սովն է:

«Վտանգավոր շրջադարձ՝ Բաքու-Երևան բանակցություններում»

⇒ 2 Իրանցի վերլուծաբանի համոզմամբ, Բաքուն ցանկանում է արցախահայությանը դատել որոշեալ դատարանում, սոռացնել նրանց՝ հեսագայում երկրից վսարելու ակնկալիով: Վերլուծաբանը թե՛ Երևանին, եւ թե՛ Ստեփանակերտին կոչ է անում դայաբել գեղասղան ֆաղաֆականության դեմ: Մովահեղիանի դատկերացմամբ, այս գաղաֆարին դեմ լինելով հանդերձ, Մոսկվան ուտերի հավասարակշռությունը ֆոխելու հարցում կամ չի դրսեւորում: Իսկ Բաքվի հետ սարվող Եվրամիության դիվանագիտական ջանքներն էլ լուրջ չեն ընկալվում: Իրանն էլ դեմ այս խնդրի էությունը խորապես չի դատկերացում:

Մովահեղիանն իր վերլուծականում զգուցացում է, որ Արեւելի ու Արեւմուտի անսարբերության դատարանով որոշեալ հարցեր կարող են Լեռնային Ղարաբաղում իրենց վերջնական լուծումն սսանալ:

Մովահեղիանի կանխատեսմամբ, եթե Իրանի սահմաններին ուղղված Բաքվի ծավալադատարանական նկրտում-

ները, ՆԱՏՕ-ի ու Իսրայելի ազակցությամբ, ներառեն ողջ Ղարաբաղը, եւ Իրանի հետ հազարանյա բարեկամական կաղեր ունեցող հայերը վերանան այս սարածաբաբացից, կբազմադատկեն Իրանի անվասնության ու ֆաղաֆական մարսահրավերները: Նա հիտեցում է Հայաստանի վերահսկողության սակ եղած Իրանի ու Ղարաբաղի 140 կիլոմետրանոց ընդհանուր սահմանը, որը 44-օրյա դատարանից հետո այլեւս վերահսկվում է ալիեյան վարչախմբի կողմից ու խորհուրդ է սալիս չմոռանալ դատարանից հետո սիոնիտների, Թուրքիայի, ՆԱՏՕ-ի ու թաֆֆիրականների կողմից Իրանին դատարանված մարսահրավերների մասին, որի դատարանով Իրանն իր հյուսիս-արեւմտյան սահմաններում, **Ալիեյին** ու **Երդողանին**, ինչդեմ նաեւ նրանց կարգադրիչներին կարգի հրավիրելու համար սիտված եղավ անց-

կացնել երկու լիաժեմ գորավարժություններ: Եսան Մովահեղիանը նաեւ անդրադառնում է Հարավային Կովկասում Ռուսաստանի վարած, իր խոսերով՝ «նարցիտային ու աղալառուցողական» արսալին ֆաղաֆականությունը, որն Իրանի համար լուրջ խնդիրներ է առաջացրել: Ըստ հեղինակի, եթե Մոսկվան մսաղիր է Թեիրանի մարսավարական դատարանիցը դառնալ, չդեմ է Թուրքիայի դեմ ոչ բարեկամական երկրին Կովկաս ներթաֆանցելու հնարավորությունն սա: Մովահեղիանը համոզված է, որ Ռուսաստանը խոչընդոտում է կովկասյան գործընթացներին Իրանի ակսիվ ներգրավվածությունը, այն կեղծ կանխավարկածով, որ Թեիրանի ներկայության դատարանով, իրավիճակն ավելի է սրվում:

Կրկին անդրադառնալով հայ-ադրբեյջանական հարաբերությունների կարգավորման հարցում Արեւմուտի ներգրավվածությանը, վերլուծաբանը եզրակացում է, որ Թուրքիայի, Իսրայելի ու ՆԱՏՕ-ի ակսիվ ներգրավվածությունը, ինչդեմ նաեւ ռուս-ուկրաինական դատարանը, ֆոխել են Հարավային Կովկասում իրերի դատարանվածությունը: Մովահեղիանի կարծիքով, նախկին գործիակազմերով այլեւս հնարավոր չէ կառավարել սարածաբաբացի ձգնաժամերը: Հայ-ադրբեյջանական հարաբերությունների կարգավորման հարցում Եվրոպայի ու ԱՄՆ-ի ակսիվ ներգրավվածության դայմաններում, հավելում է իրանցի վերլուծաբանը, օրեցօր թուլանում է Իրանի դերակատարությունը Հարավային Կովկասում եւ հասկաղեմա՝ Հայաստանում, որի հեսեւանով Իրանը ձեռք է բերում դիտարանի կարգալիճակ:

ԱՆԱՅԻՏ
ՀՈՎԱՏԵՓՅԱԼ

Պաշտոնական Բեռլինից ակնկալում ենք «Լյուֆթբրյուիե Ստեփանակերսը» կյանքի կոչել

Գերմանական table.media հարթակը հուլիսի 18-ին հրատարակել է **Թոբիաս Փիթց** ուժագրավ վերլուծականը՝ Հայաստան-Ադրբեջան հարաբերություններում Գերմանիայի ակտիվ դերակատարման անհրաժեշտության մասին: Փիթցը Բեռլինի Միջազգային խաղաղարար կենտրոնի (ZIF) վերլուծական խմբի ղեկավարի տեղակալն է: Շահույթ չհետադուրող այս կենտրոնը հիմնադրել են Գերմանիայի Դաշնային կառավարությունը ու Բունդեսբանը 2002-ին: Կենտրոնը մի քանի գործառնություններ է իրականացնում միջազգային մարդասիրական եւ խաղաղադատական առաքելությունների աշխատանքներում, մասնակցում է ֆաղափարակալական անձնակազմի հավաքագրելու, նրանց նախադասարաններում, տեղափոխելու, ինչպես նաեւ իր ծառայություններում է ստասարկում ընտրություններին մասնակցող ռիսկոսական առաքելությունների համար: «Դաշնային կառավարությունը լիարժեք է ավելի քան գործածի իր ֆաղափարակալ կեղծ շայաստանի եւ Ադրբեջանի միջոց խաղաղ գործընթացն առաջ մղելու համար», գրում է Թոբիաս Փիթցը: «Հունիսի վերջին չորս հայ զինվոր է զոհվել ադրբեջանական զորքերի հարձակման հետեւանում՝ հենց Լեռնային Ղարաբաղում հրադադարի գծի վրա: Ըստ պաշտոնական Բաֆվի՝ ադրբեջանական կողմը լիարժեքացրել է հայերի հրետանային ուժերին: Ժամանակակից առումով վերոհիշյալ էսկալացիան համընկավ ԱՄՆ լիարժեքացրած **Էնթոնի Բլինկենի** եւ խաղաղ բանակցությունների համար Վաշինգտոնում հանդիպած Հայաստանի եւ Ադրբեջանի արտոնբանախարարների հանդիպմանը, որ հուլիսի նշան է», գրում է Փիթցը, եւ նկատել է, որ այս, որ վաղուց հայտնի օրինակաբանությամբ ԼՂ հակամարտության շուրջ ամենաբարձր մակարդակով զգալի առաջընթացը լիարժեքացրած ուղեցույցով է եսկալա-

ցիաներով, որ ակնհայտորեն ճնշում գործադրելու նպատակ է հետադուրում:

«Դաշնային կառավարությունը կարող է իր ազդեցությամբ սա փոխել», կարծիք է հայտնում վերլուծականի հեղինակը, եւ առաջարկում՝ արտակարգ շայաստանում տեղակայված, գերմանացի բարձրաստիճան ուսիկան Մարկուս Ռիթերի ղեկավարած ԵՄ առաքելությունը վերջապետ ոչ միայն հասնի ծրագրված օրերակալ հզորությանը, այլեւ սանա անհրաժեշտ սարքավորումները լիարժեքացրելու բոլոր նախաեստված գործողություններն իրականացնելու համար: Հեղինակն իհարկե չի ֆողագրծում, թե ինչպիսի գործողությունների մասին է ակնարկում: Թոբիաս Փիթցն այնուհետ գրում է՝ «Բրյուսելում ԵՄ դիվանագիտությունը կարող է ճնշում գործադրել նաեւ Հայաստանի եւ Ադրբեջանի ղեկավարների՝ **Նիկոլ Փաշինյանի** եւ **Իլհամ Ալիևի** վրա՝ Վաշինգտոնում սկսված բանակցությունները վերսկսելու համար: Ի վերջո մեծ հույս կա, որ մինչ այս արեւելք բանակցություններում առաջընթացի կհասնեն»: Թոբիաս Փիթցը հիշատակում է, որ ԵՄ-ն 5 հանդիպում է կազմակերպել 2022 թվականից ի վեր:

«Մայիսին Հայաստանի վարչապետ Փաշինյանն առաջին անգամ ճանաչեց, որ Ղարաբաղը ադրբեջանական տարածք է՝ այդու «լուծելով» հակամարտության կենտրոնական վիճելի կետերից մեկը: Սակայն անկալի հայ բնակչության համար անվստահության միջազգային երաշխիքների նախաանգը հանգեցրեց Բաֆվի ակնհայտ հակազդեցությանը: Հենց այստեղ է, որ միտք իր դերն ունենա ԵՄ-ն, որը զարմանալիորեն կենտրոնական դերակատարում սանձնեց անցյալ տարվանից: Նա կարող է շարունակել ճնշում գործադրել, որ հակամարտող կողմերը

բանակցեն, կարծիք է հայտնում Փիթցը եւ շարունակում. Թե՛ սահմանի լիցիտացիան (ղեկավարացիա) հարցում փերվարից ի վեր կարելու դեր է խաղում 100 անգամ աշխատակիցներից կազմված ԵՄ առաքելությունը: Նրանց սրված մանդատը լրանում է 2025-ին, գլխավոր նստավայրը Եղեգնաձորում է, մասնաճյուղերը՝ Կադանում, Գորիսում, Ջերմուկում, Մարտունիում եւ Իջեւանում: Բացի սահմանի երկայնքով կանոնավոր լիարժեքությունից, որ բացառապես Հայաստանի տարածքում է, առաքելության խմբիկն է հակամարտող կողմերի միջոց հաղորդակցության եւ ղեկավարացիայի մեխանիզմների հաստատման ուղիներ գտնելը: Նաեւ աջակցում է սահմանագրաման աշխատանքներին եւ ԵՄ-ի, Հայաստանի եւ Ադրբեջանի ներկայացուցիչների միջոց երաշխիք բանակցություններին:

Փիթցը շեշտում է, որ Բաֆուն դժգոհում է ԵՄ առաքելությունից: «Իսկ Հայաստանի կառավարությունը հուսով է, որ առաքելության ներկայությունը սահմանամերձ գոտում կնվազեցնի միջադեպերի թիվը, լիարժեքացնի վահանի դեր

կառավարությունը լիարժեք է օգտագործի այս առիթը՝ Ադրբեջանի լիարժեքացնելու ընդառաջ՝ վարչապետ Փաշինյանի՝ խաղաղության հանգեցնող Ղարաբաղը ճանաչելու գործընթացն էլ ավելի ամրապնդելու համար, առաջարկում է Թոբիաս Փիթցը:

Նա սակայն մոռանում է մի կարեւոր հանգամանակ. Եթե Փարիզում, Ֆրանսիայում հայկական սփյուռքն ազդեցիկ ներկայություն ունի, եւ Բաֆուն շեշտադրում է այդ հանգամանակը, ապա Բաֆվի էներգիկներից կախված Բեռլինը, ԳԴՀ-ն ու ԵՄ-ն «վստահելի գործընկեր» կնիքով են հաստատել իրենց՝ Ադրբեջանի հանդեպ մեղմ ասած ոչ չեզոք դիրքորոշումը: Գերմանիայի արտոնբանախարարությունը որեւէ անգամ չի հայտարարել, թե հայադրբեջանական հակամարտության մեջ ո՞վ է զոհ, ո՞վ՝ դահիճ, չի ձեւակերպել, որ ադրբեջանական ՋՈՒ հարձակվել է Հայաստանի ինֆրախառն տարածքի վրա, օկուպանտները սակավին մեր երկրի տարածքում են, իսկ Արցախի՝ ոչ միայն միակ ուղին են փակել՝ Հայաստանին ազուցող Բերձորի միջանցքը, այլեւ դանդաղ ազգաբնակչությանը դասադասում են սովի եւ մահվան: Զարգացած Փիթցին միտք հիշեցնել, որ այս լիարժեքացնելու կլիմայի, եթե Բեռլինը մոնիթորինգի հանդեպ ուղիղ հաղորդակցությամբ Ստեփանակերս սնունդ եւ դեղորայք առաքելու հրատարակությունը: Երկրորդ աշխարհամարտի լիարժեքացնելու բեռնների միջոց բաժանված Բեռլինը տեսել է, մինչ օրս լիարժեքացնում է այդ մարդասիրական «Լյուֆթբրյուիե Բեռլինի» մասին: Հենց այդպիսի օդային կամուրջ՝ «Լյուֆթբրյուիե Ստեփանակերսը» միտք կյանքի կոչի լիարժեքացնական Բեռլինը, որ բարոյական իրավունք ունենա հայադրբեջանական հակամարտության մեջ միջնորդ լինել:

⇒ 1 Անուշտ թե մեծ մարտահրաւիր մըն է այս նախաձեռնութիւնը, ուր լիարժեք է կարենամք հասունութիւն ցուցաբերել մէկդի դնելով մեր ֆաղափարակալ, յարանուանական, եկեղեցական կամ այլ բոլոր ներքին տարակարծութիւնները: Մեր բոլոր եկեղեցական կառույցները. ՀԲԸՄիութիւնը, ֆաղափարակալ ու բարեսիրական կազմակերպութիւնները, Ամերիկայի Հայկական Հանագումարը եւ այլ՝ նման կազմակերպութիւններ լիարժեք է մասնակցող ըլլան այս գործին հաւաքականութեան գորկարելի է լիարժեքացնում անուանել «Արցախի Փրկութեան Համաշխարհային Համահայկական Շարժում»:

Իրազեկ ենք անուշտ, եւ յաւկաղէտ եւ անձնաղէտ կը գիտակցին այն մեծ դժուարութիւններուն, զորս կրնայ դիմագրաւել այսպիսի նախաձեռնութիւն մը: Մարտահրաւիր այդ բոլորը յաղթահարելու կամ ցրանցելուն մէջն է, նկատի ունենալով աղէտին մեծութիւնը:

Թէեւ ոչ միակը, սակայն գլխաւոր նպատակը այս տարածքին լիարժեք ըլ-

Հաւաքաբար յանցաւոր ենք՝

եթէ անմիջապէս չհասնինք Արցախին օգնութեան

լալ հայաշատ բոլոր երկրներուն մէջ ստեղծումը միջազգային տեղեկատուութեան այնպիսի ուժգնութեամբ ալիքի մը, որ Ազերի ցեղասպանական ոճրային տարածումներուն լրատուութիւնը, Ուրբանական աղէտին լուրերուն հետ համեմատելի սկսի դառնալ: Պէտք է մասնաւոր լրատուութեանց բառադասարէն ամբողջովին ջնջել տարածակաբար Արցախահայութիւնը որդէս Ասրիլեանը բաժանման առաջընդող «անջատողական խմբակ» ներկայացնելու ներկայ ձեւակերպումը, որ տարածուած է միջազգային մամուլին մէջ: Արցախի գոյութիւնը ոչ մէկ կերպով կ'առնչուի Ասրիլեանի հողային անբողջականութեան:

«Արցախի Փրկութեան Համաշխարհային Համահայկական Շարժումը»

նոյնքան լիարժեքացնական խստութեամբ լիարժեքացնական իշխանութիւններն ակնկալել եւ լիարժեքացնել, որ անոնք, ստիպողական թափով եւ անմիջապէս ձեռնարկեն միջազգային գործողութեանց, լիարժեքացնական մակարդակով: Առաջին հերթին լիարժեք է անմիջապէս եւ կրկնակի լիարժեքացնել ՄԱԿ-ի Արցախի վերականգնման խորհուրդին միջամտութիւնը: Պէտք է լիարժեքացնել, որ ՄԱԿ-ը միջազգային ռազմական կամ ուսիկանական միջամտութեամբ լիարժեքացնելու Լաչինի (Բերձորի) միջանցքին անմիջական բացումը:

Սիրելի հայրենակիցներ եւ յաւկաղէտ սփյուռքահայ մեր յայտնի կարելու կազմակերպութեանց ղեկավարներ, ելե՛ք առանց ձգձգելու եւ կարճ ճամբով կապ

հաստատել եւ սկսինք այս անյետաձգելի աշխատանքը:

Ձեռնարկելով այս տարածքին՝ առաջին հերթին յոյս միտք ներշնչենք Արցախի մեր ֆոյրերուն եւ եղբայրներուն: Աւելի եւս կարելուութեամբ միտք նպատակներ միջազգային արարութեան գործողութեան, եւ մասնաւոր՝ միտք առաջընթացնում մարդկային ոճրային մեծ արարքի մը գործողութեան:

Սիրելի հայրենակիցներ, ազգային մեծ աղէտի մը գործողութեան սեմին է որ կը գտնուինք: Շատ լիարժեքացնական լիարժեքացնական կարելի է մեջբերել առաջարկուած այս նախաձեռնութեան արգելի հանդիսանալու համար: Անոնք բոլորը սակայն անբողջովին կը նստեմանան, երբ նկատի առնենք մեր ազգին սղառնացող աղէտին ահաւորութիւնը:

Ֆրանսիական «Ասլանսիկո»-ի անդրադարձն Արցախի խնդրին

Ֆրանսիական «Ասլանսիկո» նորությունների կայքում հուլիսի 18-ին Արցախի մասին ընդարձակ հոդվածով հանդես է եկել Թեհրանում ծնված ֆրանսաբնակ իրավաբան և հրադարակախոս, Մերձավոր Արևելքի հարցերի գիտական Արդավան Ամիր-Ասլանին: «Ինոսմի.ռու» («inosmi.ru») էլեկտրոնային դարբերականում նրա հոդվածը ներկայացված է ռուսերեն թարգմանությամբ:

Նաեւ հանգեցրել են երկու կողմից մի ֆանի մարդկային զոհերի: Բաբվի կողմից որակվելով իբրեւ «հայկական սադրամբներ»՝ այս իրադարձություններն օգտագործվում են որոշեալ մասրվակներ՝ նախաձեռնելու Լեռնային Ղարաբաղի վերջնական բռնակցումը «անկլավում զսնվող հայկական ռազմական եւ կիսառազմական ուժերին» զինաթափելու ֆողի սակ: Խոսքն, իհարկե, Արցախի դաշտայնության բանակի մասին է, «եւ այդ մարդիկ իրենց զենքերը չեն հանձնելու: Սակայն Ադրբեյջանի նախագահ **Իլհամ Ալիեւը** հրադարակաւ հայտարարում է, որ հենց այս զինաթափումն է անհրաժեշտ Չայասսանի հետ խաղաղության համաձայնագիր կնքելու համար»:

Անդրադարձնալով վարչադատ **Փաշինյանի** այն հայտարարությանը, թե Չայասսանը դաշտայն է ձանաչել Արցախի նկատմամբ Ադրբեյջանի ինքնիշխանությունը, հրադարակաման հեղինակը հարկ է համարում նկատել, որ ձանաչման դաշտայնը Բաբվի կողմից այդ «անկլավի» հայերի անվասնագության ու նրանց կարգավիճակի աղաղակումն է: Մինչդեռ, ինչդեռ նսվում է, վերջիններս արդեն ամիսներ զրկված են կյանքի նորմալ դաշտայններից եւ աղորում են վսարման կամ էթնիկ զսման սղաղնալիքի ներքո:

Ցավոք, այս հեղինակն էլ սուրբ է սվել ժամանակին երե-

ւի հասուկ սարածված ու շատ չարյաց դաշտայն դարձած այն մոլորությանը, թե Արցախի խնդիրը Ադրբեյջանի եւ Չայասսանի միջեւ սարածալին վեճ է: Նա հավանական է համարում դրա լուծումը դաշտարզմի միջոցով: Թեեւ, ինչդեռ նկատում է, որոշ վերլուծաբաններ դեռ կասկածում են այդ հարցում: Վերջիններս հավասում են Ադրբեյջանի կողմից կիրառվող «հարկադրանքի դիվանագիտության» հաջողությանը, որն իր մեջ համադրում է բռնության դրկագները բանակցությունների դիվանագիտական ալիքի դաղաղանման հետ, ֆանի դեռ Բաբուն մսադիր է դրանք շարունակել: Սակայն այժմ զերակաղում է բռնությունը, որից սուժում է «անկլավի» հայ բնակչությունը: Այստեղ էլ խոսքը Լաչինի ձանաղարհին ստեղծված վիճակի մասին է: Լեռնային Ղարաբաղի ժո-

ղաղանի միջանցքը: Այս կերպ նրանք կվերականգնեն նորմալ կենսաղայնանները, իսկ ո՞ւմ համար: Այո, հայ բնակիչների համար, որոնք այդ ժամանակ փաստացի, եւ ոչ միայն միջազգային իրավունքի սեսանկյունից, կղաղնան Ադրբեյջանի ֆաղաղացիներ: Չողվածում հիշատակվում են վերջին մի ֆանի ամիսների ընթացում Ռուսաստանի կողմից եւ ԱՄՆ-ի աջակցությամբ՝ Եվրոմիղայն կողմից զուգահեռ գործադրվող միջնորդական ջանքերն ու դրանց ժլատ արդյունքները, Ադրբեյջանի ճնշիչ գործողություններին ռուս խաղաղաղաղների վատ հակազդեցությունը, Արցախի դեկավարության կողմից **Վլադիմիր Պուտինի** օգնությանը դիմելը եւ ադրբեյջանական շրջափակումը վերացնելու խնդրանքը: Եվ նսվում է, որ Լեռնային Ղարաբաղի հայերի վիճակը հասել է կրիտիկական մակարդակի: 44-օրյա դաշտարզմի երրորդ սարելիցի մոտենալու հետ, եզրակացում է Արդավան Ամիր-Ասլանին, կարելի է կարծել, որ «հարկաղուման դիվանագիտությունը», անկախ Չայասսանի հետ խաղաղության դաշտանագրից, փաստացի նախադաշտայն է Ադրբեյջանի կողմից Լեռնային Ղարաբաղի բռնակցման վերջին ակցը: Այդ երկրի ինքնավստիությունը եւս մեկ անգամ միայն ընդգծում է այս հարցում խոսոր սերությունների թուլությունն ու անսարբերությունը: **Պատասխան զեղաղ ՄԿՐՏՅՈՒՅԱԼԵ**

Ունից ի՞նչ եք դաղանցում

Ամբողջ շարաթ ցույցեր, հավաներ ու բողոքի ակցիաներ են ընթանում Չայասսանում սարբեր երկրների դեղաղանսների ու միջազգային կաղույցների ներկայացուցչությունների աղջեւ: 44-օրյա դաշտարզմից հետո երեւան սեղահանվածները, Արցախի շրջափակումից հետո Չայասսանում մնացած արցաղսցիներն ու հայկական երկրորդ հանրաղաղության ձակասաղրով մսահողվածները միջազգային հանրությանն ինչ-ինչ դաղահանցներ են հողում: Եվրոդական կաղույցների ներկայացուցչները կլսե՞ն, թե՞ ոչ արցաղսցիների դաղահանցները, բնավ դաղր չէ: Չսակ է սակայն, որ Արցախի նախագահականից կուրացիա արվող ակցիաների բաղաղաղաղ ընդունելի չի կարող լինել եվրոդաղու համար: Անվավաղն սարօրինակ է՝ Արցախի անվասն-

դությունն ու դաշտայնությունը վստահել ռուսներին, բայց մուննաթ գալ եվրոդաղիների վրա: Իսկ անմենասարակուսելին այն է, որ **Արայիկ Չարունյանի** հետ սեր կաղեր ունեցող ու այս օրերին ակցիա իրականացող ան-

ձինք ՉՉ իշխանություններին ու անձամբ **Նիկոլ Փաշինյանին** ոչ հարց ունեն, ոչ դաղասաղսան: «Ազգ»-ի սեղելություններով՝ այս օրերին Արցաղսում ներաղաղական իրավիճակը հասել է դիկին, ֆաղաղական ուժերից ամեն մեկն դեղության համար ձակասաղրական այս օրերին անգամ իր դիրքն ու լիաղորությունը կորցնել չի ուղում: Բայց անգամ արցաղսցիները զլուխ չեն հանում, թե երկրի դեկավարությունն ինչո՞ւ ռուսների հետ կոտ չի խոսում, դաղահանցում նրանցից կասարել նոյեմբերի 9-ի դաղանագրով սսանձնած լիաղորությունները: «Ինչդեղն է սսացվում, որ ռուս խաղաղաղաղները Չայասսանից սնունդ ու անհրաժեշտ ամեն բան սսանում են, բայց մերոնք՝ ոչ: Ինչֆան կարելի է հանդուրժել այս ամենը», - սսաց արցաղսյան մեր զրուցակիցը: **ՄԿՐՏՅՈՒՅԱԼԵ**

Ղասաղսություն՝ Ցեղասաղսության բանաղարան-ինստիտուտում

Չուլիսի 22-ին, շարաթ օրը, ժամը 12:00-ին, Չայոց ցեղասղանության բանաղարան-ինստիտուտում դասաղսությունը հանդես կգա Ռանկավար Ազասական կուսակցության Չունասսանի դաշտնաթերթ «Նոր աշխարհ» շարաթաթերթի խնրագիր **Չավեն Գրիգորյանը**, «Արաբական աշխարհը եւ Ցեղասղանության ձանաչման գործընթացը» թեմաղով: Չրավիրվում են բողոք հետաղրվողները:

«Միջազգային ուժերի հատակ գործողությունների ժամանակն է»

⇒1 Վերջին ԳԴՉ կանցելին, ԱԳ նախարարին հորդրում է անհաղաղ գործել: Իսկ Ադրբեյջանը... ֆանի նրա հայաղսացության երաղը չեն փակում, հրեղի լեղուն ու զլուխը չեն կսում, նա կաշաղասվության նոր ձեւ է զսնում: Այժմ սիրաշահում է միջազգային ՉԼՄ-ներին: Երեկ Բեղիղում դաշտնավարող դեղաղան **Աղաեղ** թվիթերյան զրաղնամբ ձանուցեց, որ դաշտնական Բաբուն 58 օսարերկրյա լրասվամիջոցների ներկայացուցչներին, այդ թվում՝ 15-ը Գերմանիայից, հանել է իր «personae non gratae» (սա persona non grata եղակի ձեւի հողնակին է՝ **ԱՆ. Չ.**) օսարերկրյա ֆաղաղացիների ցուցակից, որոնք նախկինում այցելել են «Ադրբեյջանի օղուղացված սարածներ»: Աղղիսով, իբր, հանվել է նրանց՝ Ադրբեյջան մուսի արգելը: **ՄԿՐՏՅՈՒՅԱԼԵ**

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

Ուզում եմ մասնադարանի սուրեն լինել, բայց դոկտորի կոչում չունեմ՝. ոչինչ, դոկտոր լինելն այնու դարձադիր չէ

ԿԳՄՍ փոխնախարար, արվեստագիտության թեկնածու Արա Խզմայյանը նշանակվեց Մասնադարանի սուրենի պաշտոնում

այլ ընտրելու էր արվեստագիտության թեկնածու, փոխնախարար Արա Խզմայյանին, որի մասնագիտական ուղղությունը նախ եւ առաջ թատրոնն է, դերասանությունը: Խզմայյանը 2009-17 թթ. Մասնադարանի արխիվային բաժնի վարիչն է եղել:

Մետրոպ Մաեսոցի անունը կրող Մասնադարանը 1954 թվականից մինչ օրս 4 ղեկավար է ունեցել՝ 4 երեւելիներ՝ ակադեմիկոս Լեւոն Խաչիկյան, ակադեմիկոս Սեն Արեւաշյան, բանասիրության դոկտոր Գրայա Թամրազյան, դասական գիտությունների դոկտոր Կահան Տեր-Ղեւոնդյան: Իսկ վերջին ամիսներին սուրենի դասընթացներն էր դասնական գիտությունների դոկտոր, հայագետ Կարեն Սաթեույանը:

Բոլորն էլ զսարյուն գիտնականներ են, անվիճալի մտավորականներ, որոնցից ժառանգել են մեր դասնական, մասնագիտության արժեքավոր ուսումնասիրություններ ու գրքեր, բոլորն էլ խոր հետք են թողել մեր Մասնադարանի կենսագրության մեջ:

Մասնադարանի սուրենի «ընտրությունը» իշխանությունների հերթական բլոկադան է, որից մերս ոչ իշխանական օրջադասից մարդ ուղղակի չդուրս է լինի, որը բացառում է թեկուզ արժանի, բայց ոչ յուրային ցանկացած մեկի ներկայությունն ու գործունեությունը: Եվ սա իրադրություն է. վիճաբան մագիլները հասան Մասնադարան:

Հիշեցնենք, որ Նիկոլ Փաշինյանի իշխանության օրոք Մեծկույթի փոխնախարար նշանակված, հետո՝ նախարարի դարձած Կարեն Սաթեույանը Մասնադարանի Թանգարանային մասի ղեկավարն է:

Մասնադարանի հոգաբարձուների խորհրդի կազմում հետեւալ անձինք են՝ **Ժաննա Անդրեասյան** ԳԳ կրթության, գիտության, մշակույթի եւ սպորտի նախարար (հոգաբարձուների խորհրդի նախագահ)

Արայիկ Գարսեանյան ԳԳ վարչապետի աշխատակազմի ղեկավար

Արթուր Սարգսյան - ԳԳ կրթության, գիտության, մշակույթի եւ սպորտի նախարարի տեղակալ

Արմեն Մարկոսյան - ԳԳ նախագահի օգնական (համաձայնությամբ)

Վահան Կոստանյան - ԳԳ արտաքին գործերի նախարարի տեղակալ

Սարգիս Գալստյան - ԳԳ գիտության կոմիտեի նախագահ

Անոս Սարգսյան ԳԳ գիտությունների ազգային ակադեմիայի նախագահ (համաձայնությամբ)

Արսյուն Ամբասյան - ԳԳ մշակույթի եւ հասարակական գիտությունների կոմիտեի նախագահի առաջին տեղակալ

Հոգ. Տ. Ասողկյան Կարապետյանի Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի արխիվի եւ թանգարանների սուրեն (համաձայնությամբ)

Զարեհ Սիմանյան - ԳԳ սպորտի գործերի գլխավոր հանձնակատար

Գուրգեն Գաթարյան «Մասնադարան» Մետրոպ Մաեսոցի անվան հիմնադրամի գիտահետազոտական ինստիտուտի սուրենի նորագույն տեխնոլոգիաների եւ հրատարակչական հարցերի գծով խորհրդակցական (համաձայնությամբ)

Ղազարյան «Մասնադարան» Մետրոպ Մաեսոցի անվան հիմնադրամի գիտահետազոտական ինստիտուտի հիմնադրամի գլխավոր ավանդատանի ժամանակավոր դասակարգողները կատարող (համաձայնությամբ)

Հայկակ Արսենյան «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի գործադիր սուրեն (համաձայնությամբ)

Ինչպես տեսնում ենք՝ Հոգաբարձության կազմի ճնշիչ մեծամասնությունը կառավարական ֆունկցիոներներ են:

Մյուս կողմից, ասում են, որ Արա Խզմայյանի նշանակման գործում վճռորոշ դերակատարություն է ունեցել իրենց Աննա Գալստյանը...:

ԳԳ-ում գիտության զարգացմանը մեծ տեղ է տրվում: Այս տեսակետից մեծ նշանակություն է կրում ԳԳ ԳԱԱ սնտագիտության ինստիտուտը: Մասնավորապես, օրերս ինստիտուտում բացվեց արդիական սարքավորումներով կահավորված համակարգչային լաբորատորիան: Այն հնարավորություն կընձեռնի գիտախառնակներին բարձրացնելու ոչ միայն իրենց մասնագիտական, այլ նաև սնտագիտության տարբեր հարցերի վերաբերյալ բազմակողմանի գիտելիքներ ունենալու մակարդակը: Կահավորված լաբորատորիան լավ հարթակ է հասկալու տրիստարդ, շնորհալի գիտախառնակների, աստիճանների եւ բոլոր սնտագետների համար:

Բացման խոսքով հանդես եկավ ինստիտուտի սուրենի ժամանակավոր դասընթացային, սնտագիտության թեկնածու, դոցենտ **Մերի Մանուչարյանը**: Նա կարեւորեց «Տնտեսագիտական լաբորատորիայի» դերը եւ նշանակությունը արդիական խնդիրների լուծման, փորձի փոխանակման, ԳԳ-ում սնտագիտական մեթոդների հետագա զարգացման համար: Լաբորատորիայի ստեղծման գործում հսկայական է ոչ միայն Մերի Մա-

Տնտեսագիտության ինստիտուտի առօրյան

Նոր լաբորատորիան գործում է

նուչարյանի, այլ նաև բաժնի վարիչ **Վլադիկ Մանուկյանի**, երիտասարդ եւ շնորհալի կրտսեր գիտախառնակ **Ղազարյանի** եւ այլոց վասակը: Նրանց ամենօրյա ֆրանգան եւ նվիրված աշխատանքով ծնվեց բնագավառում եզակի լաբորատորիան: Ուրախալի է նաև, որ այն մեծ խանդավառությամբ են ընկալում հասկալու ինստիտուտի երիտասարդ գիտախառնակները:

«Ինստիտուտը համագործակցում է ԳԳ Կառավարության տարբեր մարմինների, ստորաբաժանումների եւ նախարարությունների հետ: Հաշվի առնելով այն հանգամանակը, որ Գիտությունների ազգային ակադեմիան ԳԳ Կառավարության դասընթացային խորհրդատուն է: Ուստի ավելի են կարեւորում ինստիտուտի կողմից շարունակական վերլուծությունների եւ կիրառական առաջարկությունների ներկայացումը կառավարու-

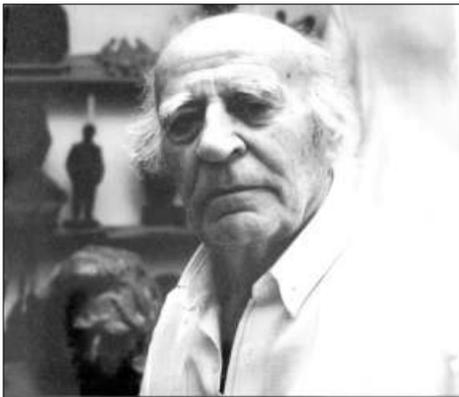
թյանը», - գրույցի ժամանակ ասաց Մերի Մանուչարյանը:

Հարկ է նշել նաև, որ ինստիտուտի երիտասարդ գիտախառնակների գիտական աշխատանքները հրատարակվում են Եվրոպական հեղինակավոր գիտական դարբերականներում, ինչը կարեւոր է մեր երկրի եւ ակադեմիայի հեղինակության համար: Առաջիկայում նախատեսվում են նաև մի քանի թեկնածուական եւ դոկտորական ասենախոսությունների դասընթացները: Առաջիկայում լույս կտեսնի ինստիտուտի հերթական գիտական աշխատանքների ժողովածուն եւ այլն: Ինստիտուտի աշխատակիցները գիտական դասախոսություններով հանդես են գալիս աշխարհի տարբեր երկրների գիտական կենտրոններում: Օրինակ, վերջերս ինստիտուտի սուրենի ժամանակավոր դասընթացային կազմակերպչական խորհրդատուն էր Հունաստանում, որտեղ դասախոսություններով մասնակցեցին զգալի գիտական հետազոտությունների ընդլայնման համար: Օրերս ինստիտուտի գրադարանը համալրվեց արտասահմանում հրատարակված նոր գրականությամբ:

ՀԱՍՏԻԿ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

Վավերագրերի հավաքածու, որ ներկայացնում է ժողովրդական նկարիչ Խաչատուր Իսկանդարյանին

ՀՀ ժողովրդական նկարիչ **Խաչատուր Իսկանդարյանի** 100-ամյա հոբելյանի առթիվ արվեստաբան **Սյուզաննա Փիլոսյանի** ջանքերով լույս է տեսել նրա կյանքին ու գործին նվիրված վավերագրերի ժողովածու: Միաժամանակ Հայաստանի ազգային թատերասրահում բացվել է «Քանդակագործը եւ ֆալսիթ» հոբելյանական ցուցահանդեսը: Հենց թատերասրահում էլ կայացավ նորատիպ «Խաչատուր Իսկանդարյան. ստեղծագործական ուղու արձագանքներ» գրքի շնորհանդեսը:

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԻՍԿԱՆԴԱՐՅԱՆ. ԱՍՏԵՂԱԳՈՐԾԱԿԱՆ ՈՒՂՈՒ ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ

Խաչատուր Իսկանդարյանի 100-ամյա հոբելյանի առթիվ արվեստաբան Սյուզաննա Փիլոսյանի ջանքերով լույս տեսած վավերագրերի ժողովածուն

Պետ արդեն իր խորը ծերությունն աղբյուր արվեստագետի կորուստը, երբ իր արվեստանոցը թալանված էր գտել. փոքր չափի ֆանդակների մի մեծ ֆանդակ մինչ օրս գտնված չէ: Արդյո՞ք գործերը դրանք դառնում են՝ հետագայում իրացնելու՞ նմաստակով, թե՞ սարել ու ձուլել են՝ էժան վասակ ունենալու համար՝ դարձված չէ:

Այդ կորուստի մասին Փիլոսյանի կենդանի լուսանկարներում ընթերցելի արտահայտություններ կան: Հաղթաբեր էր արդեն ծերունագարդ այրը՝ իր ֆանդակների սեղան ամեն անգամ թափուր տեսնելով: Ոնց գիրքն է վկայում՝ առավել կոսրվել էր, դարձել ցրված, իր մահն արագացել էր: Փոքրահասակ ֆանդակի ստեղծման ռաիվիրան էր մեզանում,

Ավետիք Իսահակյանի կիսանդրին Գյումրիում. ֆանդակագործ՝ Խաչատուր Իսկանդարյան

Եւ այդ մասին վկայում են իր ստեղծագործությանը վերաբերող զանազան հրատարակումների հեղինակները:

Դեռ թատերական հասակից աչի ընկած շնորհալի շղայի մասին առաջին վկայություններն առնված են 1937-39 թթ. մանուկից. Երեւանի

դիմապատկերի ֆանդակագործական արվեստանոցի մասին թատերական զգալի մասը նորահաս ֆանդակագործ Խաչատուրի կերտած համափոքրի ֆիգուրի մասին է. «Մեջով դեղի ձեզ կանգնած է մի մարդ: Տեղուստեղը կորչում է գիտյի անցարժույթի զգացումը: Քարը կենդանություն է ստացել, նա ոգեւորված է, մեջով դեղի ձեզ կանգնած մարդը թեթեւակի լարվածությամբ կռացել է: Թվում է, որ մարդը կիջնի իր դասվանդանից եւ հանգիստ ֆայլով կեարծվի դեղի դահլիճի խորքը... Մեր մանուկների մեջ աճում են բազմաթիվ սահմաններ»:

2005-ին գրված իր ինֆանկենսագրությունում նկարիչը վկայում է. «Հայաստանում դրված են 23 հուշարձան, Երեւանում՝ **Հակոբ Մեղադարի**

Հակոբ Մեղադարի հուշարձանը Երեւանի կենտրոնում. ֆանդակագործ՝ Խաչատուր Իսկանդարյան, ծարսարար՝ Ս. Ավագյան

հուշարձանը, իսկ **Դերենիկ Դեմիրձյանի** հուշարձանը 15 տարի է՝ սղասում է լուսավորչական ֆալսիթների ձայնին (1983-ին այն արժանացել էր առաջին մրցանակի եւ դեռ է կանգնեցվել մայրաքաղաքում: Հ. Ա.): 1961 թ. Լենինականում բացվեց կոմպոզիտոր Արմեն Տիգրանյանի հուշարձանը, 1975 թ. Ավետիք Իսահակյանի դիմապատկերը Լենինականում, իր տուն-թանգարանի բակում»:

Հետաքրքիր է, որ Զաք Նազարի կերպարին նկարչի անդրադարձը ժամանակին նկատվել է բարձր է գնահատվել, կերպար, որի հնչեղությունն արդիական է այսօր, ֆանդակագործը: **Ռուբեն Դրամիյանը** 1961 թ. ֆանդակի մասին «Կոմունիստ» թերթում գրել է. «Շատ լավ, սրամիտ կատարում է Խ. Իսկանդարյանի «**Զաք Նազարի**» մանրածավալ լուսանկարով երեք կոմպոզիցիան: Երեւում է, որ այսօրիսի սասիական ժամանակում մանրաֆանդակը ֆանդակագործին առավել են հաջողվում...»:

Տողերիս հեղինակը եւս 1997 թ. հուլիսին հյուրընկալվել է ֆանդակագործի արվեստանոցում: Կես դարից ավելի մարդիկ էին մեկ նրա արվեստանոց ու հետո ցրվել աշխարհով մեկ եւ կամ հեռացել այս աշխարհից,

իսկ նրանց մասին հուշը մնացել էր այդտեղ՝ գծանկարի, գեղանկարի, ֆանդակի ձեւով: Ավետիք Իսահակյան եւ Մարտիրոս Սարյան, Վիկտոր Համբարձումյան եւ Ռեգինա Ղազարյան, Նիկոլայ Նիկոլոսյան եւ Վիլյամ Սարյան, Մանուկ Աբեղյան, Արամ Ղարիբյան, Գաբրիել Գյուրջյան, Հովհաննես Բաղդամյան... Բազում մանրաֆանդակներ հավերժացրել էին հին երեւանյան գողտրիկ թատերեր, հուշը ֆանդակ էր դարձել ու անում էր, ասես, մի անուշ զրույց մեր ֆալսիթ անցյալից, ձիակառքեր՝ կառապաններով, թուփ թափ սվող մարդկանց շարժում, կարծես կենդանի ֆիգուրներ՝ փահլեւաններ, զբոսայգում հանդարտ զրուցող մարդիկ, դեմքեր, որ անցել էին մեր ֆալսիթ փողոցներով...

-Վիլյամ Սարյանին իմ մտախառնություն հառնել է՝ որդես մի հասարակում կաղնի՝ հզոր, խորախորհուրդ, մեր զրույցին լուսնեց ֆանդակագործը,- ու թատերերի նրան՝ կաղնու ծառի սակ մտած, եղավ՝ կաղնին կաղնու սակ: Բայց մինչ այս ֆանդակը ստեղծելը Սարյանը եղել էր Գյումրիում, այցելել Իսահակյանի տուն-թանգարան եւ, տղայված նաեւ իմ՝ իսահակյանական դիմապատկերից, գրել էր. «Կուզեի մեռնել ֆո հայացի սակ, եթե մի օր մահս գար»:

Բանաստեղծի խոհուն- մտախառն հայացքը նաեւ ֆանդակագործի փիլիսոփայությունն է աշխարհի անցողիկության մասին: Մի այլ դիմապատկեր՝ Կոմիտասինը, գտնվում է Էջմիածնում:

- Այն ես անձամբ նվիրեցի Վազգեն Ա կաթողիկոսին եւ ակնածանով խնդրեցի ժամանակ հասկացնել՝ իր թատերերը ֆանդակելու համար: Ցավով, բազմազբաղ Հայր ժամանակ չունեի դրա համար, կամ գուցե լուսն էր համես...,- Երեւանից իր զրույցը 74-ամյա ֆանդակագործը:- Հետո՞ ֆառորդ դար անց, ես ֆանդակեցի նրա մահադիմակը, ու մեկ էլ՝ նրա սուրբ ափերի կավե թատերերը կան ինձ մոտ, որ մեծապես աչիս առաջ են,- ու փոխառնակով շարժեց գլուխը,- համառ չգնալեցի, չհաջողեցի՝ ֆանդակելու նրա կենդանի թատերերը:

Ամեն օր իր արվեստանոցում նոր մանրաֆանդակ, գրաֆիկական աշխատանք կամ գեղանկար էր ստեղծվում:

-Ամեն ինչում դուրս սեր կեսնեմ, որովհետեւ առանց սիրո ես ոչինչ չեմ անում: Այդ զգացումն ինձ կուղեկցի մինչեւ իմ վերջին օրերը,- ֆանդակագործի այս խոսքը թերեւս իր արվեստի լավագույն բանաձեւումն է:

Արվեստագետի կյանքին եւ գործին ֆառագիտակ մարդու բժախնդրությամբ է գործել Սյուզաննա Փիլոսյանը՝ Խ. Իսկանդարյանի ստեղծագործական ուղու արձագանքներն ի մի բերելիս: Որեւէ կարելու, անգամ, առաջին հայացից անկարելու թվացող մանրամասն բաց չի թողել, ֆանդակագործի այս խոսքը թերեւս իր արվեստի լավագույն բանաձեւումն է: Արվեստագետի կյանքին եւ գործին ֆառագիտակ մարդու բժախնդրությամբ է գործել Սյուզաննա Փիլոսյանը՝ Խ. Իսկանդարյանի ստեղծագործական ուղու արձագանքներն ի մի բերելիս: Որեւէ կարելու, անգամ, առաջին հայացից անկարելու թվացող մանրամասն բաց չի թողել, ֆանդակագործի այս խոսքը թերեւս իր արվեստի լավագույն բանաձեւումն է:

ԱՐԾԿԻ ԲԱՆՉԻՆՅԱՆ

Աի հայ նկարիչ... Անսարկիդայում

Դեյվիդ Էրի Փեյջ (1901-1979)

Լավ, վաղուցվանից գիտեմք, որ «ամեն ինչ հայ կա»: Բայց անգամ... Անսարկիդայում: Պարզվում է, որ սառցադաշտ եւ ամայի մայրցամաքը եւս ժամանակ առ ժամանակ հայ այցելուներ է ունեցել...

Առաջին հայը, որ nsf է դրել է Անսարկիդայում, եղել է ամերիկահայ նկարիչ եւ գրաֆիկական դիզայներ **Դեյվիդ Էրի Փեյջը** (1901-1979): Նրա մասին առաջին անգամ կարդացել էի Բուխարեստի հայկական «Արաս» թերթում (2 փետրվարի, 1934 թ.)՝ «Հայ մը Հարաւային Բելեռ» հոդվածում: Հետագայում զսա լրացուցիչ տեղեկություններ նրա մասին, թեւ մինչ այժմ ինձ չի հաջողվել հայտնաբերել Փեյջի իրական անունը եւ հարմար լուսանկարներ: Նրա ցուցահանդեսի տասնամյակի միայն մեկուն աղոտ երևում է նրա արտաբերած (սեւ լուսանկարը):

Աղբյուրները նշում են, որ Փեյջը ծնվել է 1901 թվականի մայիսի 15-ին, հայ ընտանիքում, Օսմանյան կայսրության Անատոլիայի Երզրանում, այսինքն՝ Արեւմտյան Հայաստանում: 1911 թվականին եկել է Միացյալ Նահանգներ՝ իր հորեղբոր մոտ Ֆիչբուրգում (Մասաչուսեթս նահանգ): Արդեն 1919 թվականին Դեյվիդը դասավանդել է Բոսթոնի Գեղարվեստի թանգարանում եւ 1923-1930 թվականներին որդես կոմերցիոն նկարիչ եւ ինստիտուտի ձեռնարկող է աշխատել Նյու Յորքում: Խորապես հետաքրքրված լինելով բնության տեսարաններով՝ նա մի քանի տարի է ստացել ստեղծելու բնությունը տարբեր ուղիներով: 1930 թվականին «Լուսն անուղման» ընկերությունը Փեյջին հանձնարարել է նկարել աշխարհի ամենամեծ ցիկլոթանային Նյու Յորքի Քոնի Այլենդում գտնվող Լուսնա Պարկի համար: Թեման այդ ժամանակ (1928-1930) կայացած Անսարկիդայի ամերիկյան արշավախումբն էր, որ գլխավորել էր ծովակալ **Ռիչարդ Բորդը** (1888-1957): Վերջինս գլխավորել է հինգ արշավախումբ դեպի սառցե մայրցամաք 1928-1956 թվականներին: Բելեռայինյան ձեռնարկները լայնորեն գրավել են լրատվամիջոցների ու ցուցադրությունների համայնությանը: Իր «Անսարկիդայի համայնադասարանը» ավարտելու համար Փեյջը կառ է հաստատել արշավախմբի անձնակազմի անդամների հետ եւ ուսումնասիրել նրանց հաղորդագրություններն ու հետազոտություններն արդյունքները: Ըստ Օհայոյի Պետական համալսարանի Պալատական կայքի՝ «Բորդի արշավախմբի անդամները տրամադրված չէին Փեյջի նախնական էսքիզներով եւ հասկացել են նրան, որ իրենք Պալատական չեն կիրառի այն ցիկլոթանայում, ոչ իսկ Պալատական կառ կունենան դրա հետ: Փեյջը չի հուսահատվել

David Abbey Paige - "Group of Penguins", 1934 - Pastel - 33.2 x 37.8 cm. - Courtesy the Ohio State University Libraries. At the Fitchburg Art Museum in "The Magic of Antarctic Colors" from April 15th.

Դեյվիդ Էրի Փեյջ, «Պինգվինների խումբ» (1934):

եւ արժանանալ է հետաքրքրություն ցուցաբերել «Անսարկիդայի գույները» տասնամյակի մեջ: Քոնի Այլենդի ցիկլոթանային հաջողությամբ ավարտելուց հետո նա արժանանալ է աշխատել Անսարկիդայի Պալատական նկարիչ: Մինչեւ ցուցադրությունը հնարավոր կդառնար, նկարիչների համար սովորական էր բնեռային արշավախմբերում հետախույզներին ուղեկցելը եւ բնանկարներ տարածելը մասնավոր, փայտածուխով եւ դասակարգով: Բորդը նախ Պալատական է, որ նկարչի տեղ չունեն, թեւ ինքն կցանկանար վերցնել: Փեյջը արժանանալ է հետամուտ լինել արշավախմբի նկարիչ դառնալու իր երազանքին՝ իր «լրբիմոգի» մեջ ներգրավելով անձնակազմի մի քանի անդամների եւ հանձնարարական ցանկեր հավաքելով ժամանակի մի քանի հեղինակավոր անձանցից: Ի վերջո, 1933 թվականի հոկտեմբերին նա դարձել է Բորդի Անսարկիդայի երկրորդ արշավախմբի (1933-1935) «Գիտական անձնակազմի գունային հետազոտությունների Պալատական նկարիչ»: Անսարկիդայում Փեյջը նկարել է սարբեր չափերի երկնազրտ՝ մոտ 300 մասնակարգներ, արշավախմբի անդամների ու զինվորների՝ փայտածուխով: ԱՄՆ վերադառնալուց հետո նա մոնտաժել է Բորդի արշավախմբի կինոխրոնիկան Հոլիվուդի «Ռիվիերա» ստուդիայում եւ մի քանի դասախոսություններ կարդացել արշավախմբի մասին:

1937-1938 թվականներին Փեյջը ցուցադրել է իր անսարկիդայական էսքիզները եւ նկարները Քալիֆորնիայի մի քանի Պալատականներում: 1942 թվականին միացել է ԱՄՆ բանակի ազդանշանային կորպուսին եւ Պալատական է օդերատարներ Լուիզիանա

Օհայոյի Պետական համալսարանի Ֆիչբուրգի արվեստի թանգարանում «Անսարկիդայի գույների կախարհանք» ցուցահանդեսի տասնամյակը:

մի 28 երկրներում: 1933 թվականին նա դիմել է Բորդի երկրորդ անսարկիդայական արշավախմբին մասնակցելու խնդրանքով՝ որդես արշավախմբի Պալատական նկարիչ: Մինչեւ ցուցադրությունը հնարավոր կդառնար, նկարիչների համար սովորական էր բնեռային արշավախմբերում հետախույզներին ուղեկցելը եւ բնանկարներ տարածելը մասնավոր, փայտածուխով եւ դասակարգով: Բորդը նախ Պալատական է, որ նկարչի տեղ չունեն, թեւ ինքն կցանկանար վերցնել: Փեյջը արժանանալ է հետամուտ լինել արշավախմբի նկարիչ դառնալու իր երազանքին՝ իր «լրբիմոգի» մեջ ներգրավելով անձնակազմի մի քանի անդամների եւ հանձնարարական ցանկեր հավաքելով ժամանակի մի քանի հեղինակավոր անձանցից: Ի վերջո, 1933 թվականի հոկտեմբերին նա դարձել է Բորդի Անսարկիդայի երկրորդ արշավախմբի (1933-1935) «Գիտական անձնակազմի գունային հետազոտությունների Պալատական նկարիչ»: Անսարկիդայում Փեյջը նկարել է սարբեր չափերի երկնազրտ՝ մոտ 300 մասնակարգներ, արշավախմբի անդամների ու զինվորների՝ փայտածուխով: ԱՄՆ վերադառնալուց հետո նա մոնտաժել է Բորդի արշավախմբի կինոխրոնիկան Հոլիվուդի «Ռիվիերա» ստուդիայում եւ մի քանի դասախոսություններ կարդացել արշավախմբի մասին:

1937-1938 թվականներին Փեյջը ցուցադրել է իր անսարկիդայական էսքիզները եւ նկարները Քալիֆորնիայի մի քանի Պալատականներում: 1942 թվականին միացել է ԱՄՆ բանակի ազդանշանային կորպուսին եւ Պալատական է օդերատարներ Լուիզիանա

մասնակցում: 1943 թվականին աշխատել է որդես բեմանկարիչ հոլիվուդյան ստուդիաներում, 1947-ից 1970 թվականներին եղել է Հոլիվուդի գլխավոր կինոստուդիաների օդերատար, թեւ Համացանցի կինոբազայում (www.imdb.com) նրա անունը բացակայում է:

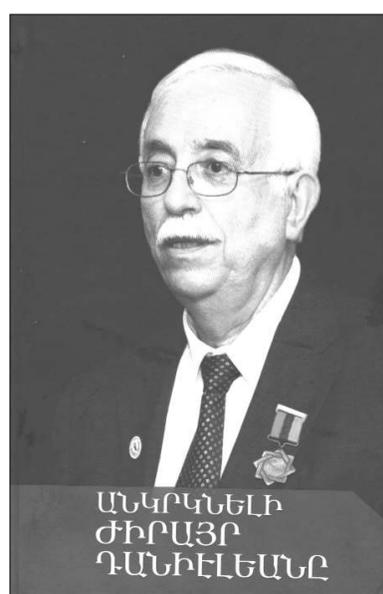
1953 թվականին Փեյջն ամուսնացել է **Լյուսիլ Ջոնսոնի** հետ, երջանկացել մեկ ուսուրով (**Դեյվիդ Ա. Փեյջ** կրտսեր, ծնված 1957 թվականին) եւ մեկ դուստրով (**Փամելա Փեյջ**, ծնված 1958 թվականին): Փեյջը մահացել է 1979 թվականի օգոստոսի 9-ին, Բելեռի Հիլզում (Քալիֆորնիա): 1985 թվականին Օհայոյի Պետական համալսարանը ձեռք է բերել ծովակալ Ռիչարդ Է. Բորդի աշխատությունները, որոնց մեջ կան նաեւ Փեյջի 100 Պալատական նկարներից վաթսուներ: 2004 թվականին Գերմանիայի Ծովային թանգարանը եւ Բելեռի Կալիֆորնիայի Ալֆրեդ Վեգերների ինստիտուտը 1930-ականներից հետո առաջին անգամ ցուցադրել է Փեյջի Պալատականը՝ «Անսարկիդայի գույների մոգությունը. Դեյվիդ Էրի Փեյջ» վերնագրով: Այդ առիթով լույս է տեսել **Ռայնհարդ Ա. Քրաուզենի** եւ **Լարս Ու. Շոլի** գիրքը: 2012 թվականի արդի-հունիս ամիսներին նույն խորագրով ցուցահանդես է կազմակերպել Ֆիչբուրգի արվեստի թանգարանում...

Վերջում նշենք, որ 1947 թ. ամերիկահայ մամուլի հաղորդամբ՝ նույն ծովակալ Բորդի՝ 1946-1947 թթ. Անսարկիդա կատարած արշավախմբին մասնակցել է 19-ամյա հայ նկարիչ **Մ. Երմանկյանը**՝ որդես ռադիոստեղծիչի (ռադար) մասնագետ: Սակայն այս մի նկարչի մասին առայժմ ոչ մի այլ տեղեկություն չենք գտել...

Շնորհանդես

Հարգելի բարեկամներ, Հրավիրում ենք ձեզ մասնակցելու Հայաստանի Թեմային մեկուկեսամյակի «Աղանդակալու Արարատ» ժամանակակից, «Հայկազեն Ուզունյան» գրական մրցանակակիր, խմբագիր, մասնագետ, հրատարակիչ, հանգուցյալ **Ժիրայր Դանիելյանին** նվիրված՝ «Անկրկնելի Ժիրայր Դանիելյանը» գրքի շնորհանդեսին, որը տեղի կունենա հուլիսի 26-ին, չորեքշաբթի օրը, ժամը 17:00-ին, «Թեմային» կենտրոնում (հասցեն՝ Երեւան, Խանջյան 50): **Խմբագիր, մասնագետ, հրատարակիչ Ժիրայր Դանիելյանը** ծնվել է 1941 թվականին, Լիբանանում: Սովորել է Բեյրութի Հոլանդական-Մանուկյան վարժարանում,

աղա Հայկազյանի հիմնադրում (այժմ՝ համալսարան): Շնորհ 23 տարի Պալատական վարել է նույն տեղում՝ որդես հայագիտական գրադարանի վարիչ, աղա՝ ընդհանուր գրադարանատես: Եղել է Հոլանդական-Մանուկյան, Դարուհի Հակոբյան երկրորդական վարժարանների տնօրեն: Դասավանդել է Հայկազյան համալսարանում եւ ՀԲԸՄ Երվանդ Հյուսիսյան հայագիտական հաստատությունում: Աշխատել է «Հայկազեն հայագիտական հանդես», «Հիստորիան հայագիտական տարագիր», «Հասկ հայագիտական տարագիր», «Երիտասարդ հայ», ՀԲԸՄ-ի «Խոսնակ», «Շիրակ» (1990-1997 թվականներին) Պալատականներում խմբագիր եւ այլ Պալատականներ խմբագրություններում: 2005 թվականից «Կամար» գրական Պալատականի հիմնադիր-խմբագիրն էր: Լույս են տեսել Ժիրայր Դանիելյանի «Ալմարկ լիբանանահայ մամուլի Պալատական» (1973), «Հայ մամուլի հաւաքածո» (1974), «Սփիռնահայ նոր Պալատական մամուլը 1967-1980 թուականներում» (1981), «Հայ նոր Պալատական մամուլը. 1967-1981» (1984), «Լիբանանահայ Պալատականի Պալատականի խմբագրությունը. 1975-1984» (1986), «Բանասիրական որոնումներ» (1996), «Գրական որոնումներ» (2007), «Բանասիրական բաղնիքներ մեջ» (2011) մասնագիտական եւ բանասիրական աշխատություններ:

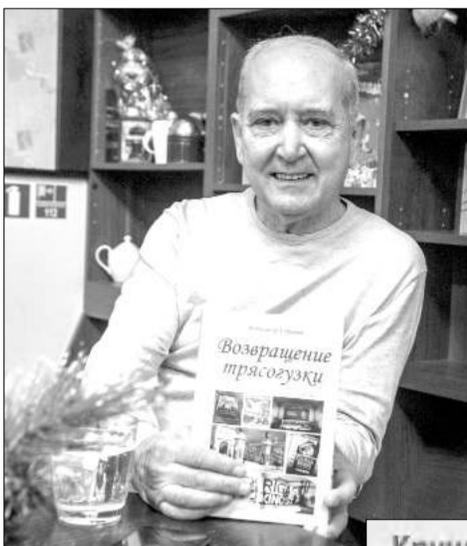
ԱՆԿՐԿՆԵԼԻ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆԸ

ԱՇՈՏ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

Չնայած Բալթիայի հայերի կոնգրեսը ստեղծվել է 2009 թվականին, սակայն կազմակերպության «Կռունկ» հանդեսը միայն մի քանի տարի անց լույս ածխարհ եկավ: Շյաույայի (Լիսվա) մոտակայքում գտնվող հաջերի սարի վրա սեղադրված հայկական խաչքարի մոտ կոնգրեսի ներկայացուցիչների հավաքի ընթացքում լասվիահայ լրագրող եւ հրատարակիչ **Ալեքսանդր Գերոնյանն** առաջարկեց հիմնել մշակութաբանական հանդես, եւ ներկաները որոշեցին թողարկել այն «Կռունկ» անվամբ, քանի որ այդ թռչունը հեռավոր հայրենիքի հետ սփյուռֆահայերի անխազելի կապի խորհրդանիշն է: Սակայն կազմակերպական բարդությունների դասձառով հանդեսի լույսընծայումը չորս տարի ցարունակ ձգձգվում էր, եւ ի վերջո Գերոնյանը 2013-ին ինքը հրատարակեց առաջին համարը: Ի սկզբանե հանդեսի գլխավոր նախագահն էր միավորել Բալթյան երեք երկրների հայերին: Գերոնյանի խոսքերով՝ Լասվիան, Լիսվան եւ Էստոնիան միջոց համաձայնեցված են գործել, աջակցել են միմյանց, եւ այդ երկրների հայերն, իհարկե, չէին կարող բացառություն լինել:

Նախնական մտադրացմամբ հանդեսը դիտարկում էր արհեստագործություն ունենալ, սակայն սահմանափակ ֆինանսական աջակցության դասձառով այն լույս է տեսնում տարի մեկ՝ Ռիգայում՝ ռուսերեն լեզվով, որը հանրամատչելի է երեք հանրապետությունների հայ համայնքների համար: Հանդեսը ներառում է նյութեր գրականության, երաժշտության, դասնության վերաբերյալ, եւ ամենակարեւորը՝ ջանում է կանուրջ օգնել Բալթյան երկրների եւ Հայաստանի միջոց: Սկզբնական օրոքում Գերոնյանը համոզված չի եղել, որ «Կռունկը», ի տարբերություն իր կողմից տարածված ցարունակ հրատարակվող եւ ավելի ցածր նորություններ ներկայացնելու միջակած լասվիահայ «Արարատ» երկամսյա թերթի (առաջին համարը տպագրվել է 1991-ին, առաջին հրատարակությունը ցարունակվել է 2002-ից)՝ երկար կյանք կունենա, քանի որ հայկական ներկայությունը Բալթյան երկրներում այդքան մեծակալի չէր թվում: Սակայն հետագա կյանքը ցույց տվեց, թե որքան նյութ կարելի է գտնել, եւ ինչ ուժագրավ բացահայտումներ են տղատում դրանք հետա-

Բալթյան «Կռունկը» 10 տարեկան է

զոսողին: Հանդեսի կառուցվածքը տարիների ընթացքում փչել է փոխվել. երբ թերթում են նախկին համարները, դարձ է դառնում, որ հանդեսի ուղղվածությունը նույնն է մնացել, այն մշտապես հավասարի է իր սկզբունքներին: Այսօր, առաջին համարը բացվում էր «Ուղիղ խոսք» խորագրով, որի ներքո ներկայացվում են Հայաստանի մասին մեջբերումներ Բալթյան երկրների նշանավոր անձանց, նախագահների եւ ֆաղափական գործիչների խոսքերից: Նելսոն Ստեփանյանի հիշատակի օրվա միջոցառումները Լիեպայա ֆաղափում հրատարակված էին «Հիշողություն» խորագրի ներքո: Նյութեր էին զետեղված «Արարատ» թերթի տարեգրքի, խաչքարի սարի վրա խաչքարի սեղադրման դասնության, Արցախի օժանդակության մասին:

Ավանդաբար հարուստ է մշակութային բաժինը, որտեղ ներկայացվել են երգչուհի **Հասմիկ Գրիգորյանը**, ռեժի-

սոր **Հայկ Կարապետյանը**, ֆանդակագործ եւ նկարիչ **Ռաֆայել Հարությունյանը** եւ այլք, իսկ նախորդ տարի համարում «Ազգ» թերթից թարգմանաբար վերաժողվել էր հայագետ եւ բանասեր **Արծալի Բախչինյանի** հարցազրույցը երգիչ **Խորեն Սալբեի** հետ: «Լեզուն» խորագրով եւս երկար դասնություն ունի, դրա ներքո ներկայացվում են ուժագրավ դասնական դրվագներ. առաջին նյութը նվիրված էր Էստոնիայում ծնված **Աննա Յեղիզյանին**, որը Մեծ եղեռնի տարիներին բազմաթիվ հայ որբերի է փրկել: Չեն անցնում եւ մարզական իրադարձությունները, օրինակ՝ **Վլադիմիր Բաղիրովի** անվան ռախմարի հուժարացարը, որի կազմակերպիչներից է Գերոնյանը: Տարբեր տարիներին «Կռունկում» արժեքավոր հիշողություններ են տպագրվել բանաստեղծ **Մարիա Զակլայսի**, գրող **Վալենտին Պիկուլի** եւ ուրիշ հայասեր մտավորականների մասին: Հանդեսը

անդրադառնում է տարածաշրջանի մյուս համայնքային իրադարձություններին: Ռիգայում մի քանի հանդիպման հայկական վայրեր կան, որոնցից է Հին ֆաղափում գտնվող խաչքարը: Սակայն միայն «Կռունկի» միջոցով ընթերցողը տեղեկացավ, որ հայկական առաջին հուժարացարը Լասվիայում սեղադրվել է այդ խաչքարից մեկ տարի առաջ՝ 1989 թ.: Ցիրույից հանգստավայրում, որտեղ Սոփիական երկրաբանական հանգստանում էին հայ երեխաները: Որտեղ երախտագրություն Ցիրույից է ուղարկվել Արթուրի տղայից դասնական աղբյուրը՝ հայերեն, լասվիերեն եւ ռուսերեն գրություններով: Հանդեսը չի մոռանում հայկական համայնքների հետ կապված մշակութային անհասկանալիություններին (**Մարիսե Կոնստանտին, Գոհար Մարկոսյան-Կասպեր** եւ այլք) ջանալով վառ դասնակ նրանց հիշատակով: Լի-

նելով օտարալեզու չհետադարձվող մախագիծ՝ «Կռունկը» հիմնականում բաժանվում է «Արարատ» թերթի բաժանորդներին, գրադարաններին, հանդեսի հովանավորներին, տարբեր ֆաղափների հայկական համայնքներին: Այն հասցեագրված է կրթական ոլորտի մակարդակ ունեցող մարդկանց, ովքեր հետաքրքրվում են դասնությամբ, մշակույթով, հայ-բալթիական կապերով: Գերոնյանի վկայությամբ՝ Բալթյան երկրների հայասեր օրոգանակները սիրով են ընդունում ««Արարատ» թերթի գրադարան» շարքի գրքերը. դրանցից առաջինը **Եվգենի Շեռոլինի** Հայաստանի նվիրված բանաստեղծությունների ժողովածուն էր, առաջ լույս տեսան Մարիա Զակլայսի բանաստեղծությունների ժողովածուն, Հայաստանի վերաբերող **Ռայնիսի** ակնարկների գիրքը, հայ բանաստեղծների ստեղծագործությունների ժողովածուն՝ **Վալդա Սալմինյայի** թարգմանությամբ, եւ այլն:

Ալեքսանդր Գերոնյանը ծնվել է 1955 թվականին, Բալվում: Լրագրողական գործունեությունը սկսել է Երեւանում, իսկ 1984 թ. հեռանալով Հայաստանից՝ երբեւէ չի խզել կապը հայրենիքի հետ: 1988 թ. նա այն խանդավառ մտավորականների թվում էր, որոնք հիմնեցին Լասվիա-հայկական ընկերությունը: Նա բազմաթիվ գրքերի հեղինակ է, կազմող, խմբագիր եւ հրատարակիչ: Լասվիայի լրագրողների միության եւ Գրողների ու հրատարակիչների միջազգային ասոցիացիայի անդամ է, դարձեալսրվել է ՀՀ Սփյուռքի նախարարության, Գրողների միության եւ Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցու մեդալներով: Վերջերս լույս տեսավ Գերոնյանի «Պոզիտիվի վերադարձը» գիրքը եւ «Արարատ» թերթի գրադարանի» 13-րդ հրատարակությունը՝ **Անասուրի Հովհաննիսյանի** բանաստեղծությունների ժողովածուն՝ լասվիերեն թարգմանությամբ: Ներկայումս տպագրության է նախատեսվում «Կռունկի» 12-րդ համարը, որը հայագիտական նոր անակնկալներ է խոստանում:

Երկար ու արգասաբեր ընթացք մաղթենք Բալթիայի «Կռունկին»:

Կոստան Զարյանի եւ Լորենս Դարելի կղզիապատումը

տարակազմական հիմնադրամի «Օսական» մասնաճյուղի, կազմել եւ աշխատասիրել է ամերիկաբնակ գրականագետ, դասնաբան դոկտոր **Վարդան Մասթոսյանը**:

«Կղզին եւ մի մարդ» վիպակը մասնա լույս է տեսել «Հայրենիք» ամսագրի 1955 թ. համարներում եւ ինքնակենսագրական հիմք ունի: 1949-1951 թթ. Զարյանը կնոջ հետ բնակվել է Իսկիայի Ֆորիո գյուղաֆաղափում, որտեղ էլ փորձներ է ունեցել աղագայում մեծ համբավի սիրացած անգլիացի բանաստեղծ եւ գրող **Լորենս Դարելի** ու նրա երկրորդ կնոջ հետ: Զարյանը եւ Դարելը ծանոթացել էին հունական Կոնֆու կղզում՝ դեռեւս 1930-ականներին: Այդ մասին Դարելը կանադահայ գրող **Արա Բալիոգյանին** գրել է. «Երկու ձմեռ գրեթե ամեն օր ընթերցում էր երկար խոսակցություններ ունեցանք: Անոնցմե հասկցա, թե որքան օժտված գրագետ եւ հումանիստ ճնշ էր»: Զարյանը եւ Դարելը վերջին անգամ հանդիպել են 1954-ին՝ Կիոթոսում: «Թերեւս այս հանդիպումը որոշիչ ազդակը եղած է, որ Զարեան վճռե իր ծրագրած

սուրբ վճարել «վաղեմի բարեկամ» ին՝ **Կղզին եւ մի մարդ** վերանունանած վիպակով, որ, սակայն, անգլիացի գրագետին ծանօթ ու ընթերցելի դարձնում իր երեք բարեկամին մահէն ավելի քան քսանամեակ մը ետք»,- առաջաբանում գրում է Վարդան Մասթոսյանը: Ըստ նրա՝ սա «այն վիպական գործն է, որ Զարեան թերեւս առաւելագոյն յսակութեամբ ուրուագծած է սփիւռքեան մարդու նախատիպարը, որ իր իսկ կենսագրութեան ցայտուն գիծը կազմած է (թերեւ ան մեծած է Սփիւռքը որտեղ ընթանում եւ աղբյուրաձեւ), եւ տարբեր իր հանգամանքը արժեւորած է»: Զարյանի վիպակում Դարելը հանդես է գալիս որդեկալու: Հասկանալի է, որ Դարելի՝ 1944-ին գրած «Պրոստերոյի խոսքը» դասնակի գլխավոր կերպարներից մեկը Զարյանն է. սա Դարելի առաջին գործն է, որ հայերեն ամբողջությամբ լույս է տեսնում գրով՝ **Շաֆե Տեր Մելիքյան-Մինասյանի** թարգմանությամբ եւ կից ներածական խոսքով:

Մեծ հետաքրքրություն են ներկայացնում նաեւ գրքում իբրեւ հավելվածներ զետեղված նյութերը, որոնք նոր լույս են

սփռում Զարյան մարդու, գրողի եւ մտածողի, ինչպէս նաեւ Զարյան-Դարելի հարաբերությունների վրա: Թարգմանաբար ներկայացված է Դարելի «Կոստան Զարյան՝ եռակի տարագիր» փորձագրությունը, որն անգլերենով առաջին անգամ հրատարակվել է 1952-ին եւ հեղինակի վկայությամբ՝ հիմնված է Զարյանի գրույցների վրա: Գրքում թարգմանաբար ներկայացված են Դարելի նամակները Զարյանին, ինչպէս նաեւ մի չափածո նամակ **Անն Ռիդլին**, որտեղ ընդարձակ անդրադարձ կա Զարյանին: Նյութերի շարքը եզրափակվում է Դարելի կրտսերագոյն եղբոր՝ գրող եւ բնագետ **Ջերոլդ Դարելի** «Ընսանիս եւ ուրիշ կենդանիներ» հուժարության՝ Զարյանի հետ կապված էջերով:

Այսօր, մեզանում առաջին անգամ փորձ է արվել մանրամասնորեն ներկայացնել Զարյան-Դարելի գրական բարեկամությունը, ինչն անփոխարինելի աղբյուր կարող է հանդիսանալ ինչպէս մասնագետների եւ հետազոտողների, այնպէս էլ առհասարակ գրականությանը հետաքրքրողների համար:

Անցյալ տարի վերջապես մեկ գրքում ի մի բերվեցին **Կոստան Զարյանի «Կղզին եւ մի մարդ»** վիպակը ու դրա հետ առնչվող մի շարք ուժագրավ նյութեր: Հասորը, որ հրատարակությունն է Համազգայինի Կանադայի օրոգանի Հրատարակչությանը:

ԿԱՐԻՆԵ ՂԱՆԻԵԼՅԱՆ

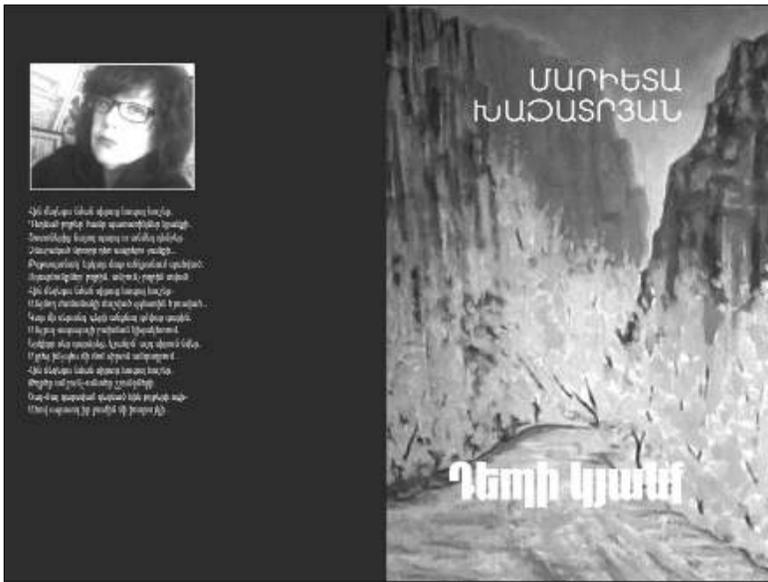
Լուսանկարներ

Ինչի՞ մասին է Մարիեսա Խաչատրյանի «Դեղի կյանք» նոր գիրքը

Նախ՝ միանգամից արձանագրենք այն, ինչ կարելի է գրի փոփոխել նախաբանում. գրքում հեղինակը փորձում է սալ իր աղբյուրի ժամանակի անկեղծ, չխաղարկված, չմիջնորդավորված, գրականորեն անճանաչելի չդարձած համայնակները:

Գիրքը նրա, բոլորիս աղբյուրի ժամանակի, այդ ժամանակի սարքեր գալարների մեջ տեղավորված մարդկանց, նրանց ճակատագրերի մասին է: Այդ ժամանակը նախ անցած դարի վերջին սասնիմոգ-ֆամ սարին է՝ դժվար, հակասական, նաեւ երկրին անկախության բերած մի ժամանակ, որն իր մեջ ուներ դարափոխի ջղակծկումների ողջ կծիկը՝ անհասների ճակատագրեր էին հաճախ անդառն փոխակերպումների ենթարկվում, հանրային միջավայր էր փոխվում, արժեքներ ձեւափոխվում: «Դեղի կյանք» վիզյակը հենց դարի ավարտի եւ նոր դարասկզբի հակասական ժամանակն է ներկայացնում, դարաբաղյան շարժման հետ գիրքը նախաձեռնող ու նաեւ դժվարությունների միջով անցնող անհասների ներառվածը՝ երկրի կյանքում տեղի ունեցող կարեւոր իրադարձությունների վավերականության հիմնով:

Իսկ ժամանակներն ու մանր ժամանակներն ավելի շատ մեր ներկայի մասին են՝ կարծես վիզյակի իրականությունը ներկա իրականության հետ հակադրել-համադրելու հնարավորությունը սալով ընթերցողին: Նոր դարում էլ կարծես չեն փոխվել ա-

ռաջնահերթությունները՝ հերոսներին էլի երկրի ճակատագիրն է անհանգստացնում, բայց նաեւ այլ մտայնություն ու սերունդ է եկել, ու դա գրի ժամանակների ու վիզյակի զուգահեռման մեջ հստակ երեւում է: Պատմավեպերում եւ վերջին դարաբաղյան ժամանակների միջով անցնող անհասների ներառվածը՝ երկրի կյանքում տեղի ունեցող կարեւոր իրադարձությունների վավերականության հիմնով:

Պատմավեպերում եւ վերջին դարաբաղյան ժամանակների միջով անցնող անհասների ներառվածը՝ երկրի կյանքում տեղի ունեցող կարեւոր իրադարձությունների վավերականության հիմնով:

«Այդուհանդերձ այնպիսի մի ժամանակահատվածում, երբ որոշակի ուժեր դարձյալ փորձում են նենգափոխել մեր ժամանակները եւ ջնջել աշխարհի երեսից հայկական մշակույթի դարավոր հետքերը: Այդ փորձերին հակադրվելու միակ եւ ամենաարդյունավետ միջոցը լուսանկարչական արխիվների պահպանումն է: 2025-ին լրանալու է մեր հասարակության հիմնադրման 50-ամյակը: Այդ շրջադարձային տարեթիվին ընդառաջ «Լուսանկարների արխիվների պահպանման ծրագիրը» (Project Save Photograph Archives) նախատեսվել է մի շարք միջոցառումներ, որոնք էլ ավելի կամրակողմնաբար մեր ինքնությունը որդեկապից հանելու նպատակով կարեւորագույն եւ խոշորագույն լուսանկարչության թանգարանի», նշել է ԼԱՊ Ծրագրի գործադիր տնօրեն դոկտ. Արթուր Վոնը (Dr. Arto Vaun):

Լուսանկարների պահպանման ծրագիրը ընդարձակում է գործունեության ծավալները

թյան ժամանակները եւ մասնավորապես հայկական ժամանակների փորձառությունը՝ որդեկապից հանելու նպատակով կարեւորագույն եւ խոշորագույն լուսանկարչության թանգարանի, որոնք էլ ավելի կամրակողմնաբար մեր ինքնությունը որդեկապից հանելու նպատակով կարեւորագույն եւ խոշորագույն լուսանկարչության թանգարանի», նշել է ԼԱՊ Ծրագրի գործադիր տնօրեն դոկտ. Արթուր Վոնը (Dr. Arto Vaun):

թյան համար իր դռները կբացի Ուոթերթաունում (600 Pleasant Street-ում) այս առանձին: Մյուսը հիմնադրումն է նոր խորհրդակցական վարչության, որի կազմում են արխիվային գործերի փորձառու մասնագետներ, կուրսորդներ, գիտաբաններ, արվեստագետներ, լուսանկարիչներ աշխարհահռչակ հասարակություններից, ինչպիսիք են

Մանր ժամանակներում միջին երեսնամյակ կենցաղի, բարեկեցիկ մտայնացողական արձագանքներ են, իրական եւ կեղծ արժեքների ակամա բաղդասումներ, ուղղակի ժամանակակիցների փոփոխ կերպարապատկերներ:

Արժե ցուցանիշ, որ բոլոր գործերի տղամեջերից ստորում են մայրաքաղաքի կյանքի ժամանակների բնակիչների կյանքին բնորոշ եւ հասկանալի իրականացումներ հասկալիս, այսինքն՝ այն, ինչ կատարվում է գրքում, դրա միջավայրը, գործողությունների վայրը երեւանն է, ու սա էլ կարելի է սլյալ ժամանակի մեր մայրաքաղաքի կյանքը ներկայացնելու առումով:

Յեղիմայի ուղի հանգիստ է, նա հանդարտեցնում, առանց ողբերգական շեղումների կարող է նկարագրել մարդու խորը թախիծը, այնպես, կարծես մի սովորական ժամանակում, բայց մեկ էլ հանկարծ մի անսովորական տղամեջերից ստորում կամ ավարտով դուրս է ցայտում ժամանակների իրական ենթատեքստ եւ ամեն բան միանգամից դնում իր տեղը:

Պատմավեպերի մեծ մասը հենց նույնպիսի ավարտ է ունենում, երբեմն թվում է՝ դրանք կհանդիմանվեն են, այնքան որ ժամանակակիցները, երեւան է՝ հեղինակի մեջ խորը հետք է թողել հեռուստատեսությամբ:

Գիրքը կազմվել է ձեւավորել է **Կարինե Արզումանյանը**, տղամեջերի է **Վան Արյանը** հրատարակչությունը:

Դերսիմ...

«Մութ ամպեր էին երկնում, արեւն անհետացել էր այլեւս, ...ժողովուրդը հուսահատ էր ու անօգնական. նախ հավաքեցին ու ձերբակալեցին մշակողներին՝ գրագետ մարդկանց՝ գլուխը կտրեցին մարմնից... Այդ օրը արեւ չծագեց, եկեղեցիների զանգերը չղողանջեցին... Մուսուլմանները ներկվեց արյունով... Իմ արյունակիցը երկնում տեսավ իմ նախնիներ, որ երբեք չէր տեսել ու չուներ... Ընտանիքներ փանդվեցին, կանայք, իրենց զոհերը թափելու համար՝ նետվեցին ժայռերից, ուրիշները փախան փրկանքի փնտրմանը ու ամիսներով սնվում էին միայն ցորենով՝ առանց ջրի, մայրերի կրծքից կաթ չէր հոսում: Շատ ընտանիքներ բնաջնջվեցին, մայրերն էրբեք չուներին զոհերը: Որք աղջիկներին որդեգրեցին ընտանիքներ, որոնց հավասարակշռում ու մշակույթը նրանց օտար էր, բայց նրանց ազնիվ արյունը շարունակում էր հոսել երակներում: Ահա՛ թե ինչու մեծ երբեք չենք ժողովում, ու մեր ողբից անցյալի հոս է գալիս... Մեր ողբն այսօր վերածվեց խռովության, մեր ողբից դառը հոս է գալիս...»:

Գարո ՕԼԳԱՐ
1938 թվականի Դերսիմի կոտորածների վերհույզ

Դերսիմն իմ կյանք «ներխուժեց» ու մեկընդմիջ հաստատեց իմ անտառային, «լուսնային» նախորդին, ՖԲ-ի էջից՝ ԳԱՐՈ ՕԼԳԱՐ անունով թուրքական մեր հայրենակցի հաղորդումներից, որ լուրջ տրամադրությամբ անհետացել էր Դերսիմի կոտորածի հետեւում... Նախախնամություն էր երեւի՝ կոտորածի հետեւում արգելափակումներից ու սանը «բանտարկվելուց» խնայարարական փոխարեն առիթ ունեւ ժամերով հիանալ Երկիր մոլորակի այս հրաշալի, մինչ այդ ինձ անհայտ, այնքան մոտիկ ու այնքան հեռու անկյունով, որը ոչ շատ հեռու անցյալում մեր ժամանակակից Հայրենիքի մի կտորն էր, այժմ Թուրքիայի Թունջլիկի Դերսիմ մարզն է՝ վերանվանումը 1936 թվականից է: Նրա գեղազուտ լեռնային համայնադասարաններն բազմաթիվ էին Գարոյի էջում... Մակագրությունները, բացառությունները թուրքերն էին: Տեքստերը հասկանալու համար դիմում էի GOOGLE-ին, թեւեւ թարգմանություններն էրբեմն ընդհանրադրեց հասկանալի չէին: Փորձեցի Դերսիմի ժամանակաշրջանի մասին տեղեկություններ փնտրել հասանելի աղբյուրներում՝ հանրագիտարաններում, Հայ ժողովրդի ժամանակակից անկախության հաստատման հաստատման: Չարմանով հազվադեպ

Երկան եկեղեցու ավերակները:

Գարոն՝ առանց վերադարձի, Դերսիմի անցյալի կորուստը համբավը սարածող, նրա սուգն անող ու Դերսիմը դուրսը ինչ հայացնելու հույս տալով ու գործիչն է: Արյան կանչը նրան հանգիստ չի տալիս արդեն ինչո՞ք սասանայակից ավելի, այնքան՝ ինչքան աղբյուրն է նա: Պոլսի Գարակեռոյան որբանոցի հինգ դասարանի սված կրթությունը նա լրացրել է դժվար կյանքի դասերով, մտադիտելով, հաճախ նաեւ թղթին տալով այն բոլոր ժամանակները, որ լսել է սարբեր մարդկանցից, որոնք վերաբերում են Դերսիմին, իր ընտանիքին: Անմիջական ու լսելի են այդ սխուր, սառածալի ժամանակները: Դրանք ունկնդրին դնում են փակուղու մեջ, ու

«Արցախի քաղաքացիները ՀՀ անձնագիր ունեն, հարցերն ինչո՞ւ Փաշինյանին չեն ուղղվում»

Հայաստանի Ազգային ժողովի «Հայասան» խմբակցության ղեկավար Զրիսիմե Վարդանյանն այն համոզմանն է, որ Արցախի քաղաքական ու Լաչինի միջանցքը բացելու մասին հարցերը, նախապես, ուղղվում են Հայաստանի կառավարությանն ուղղել:

«7 ամիս է Հայաստանի Հանրապետության կառույց անձնագիր ունեցող 120 հազար քաղաքացի քաղաքական մեջ են: Նրանք ո՛չ Չինաստանի, ո՛չ Ռուսաստանի, ո՛չ էլ մեկ այլ երկրի քաղաքացի են, ինձ ու ձեզ նման ՀՀ քաղաքացիներ են, որ այսօր արդեն սովի են մասնավոր, եւ այս հարցում ո՛չ չափազանցություն կա, ո՛չ ժամանակավորություն: Այլու չկա, որ մարդիկ հաց թխեն»,- «Ազգ»-ի հետ զրույցում ասաց Վարդանյանը:

Տարբեր մարդիկ, տարբեր նախաձեռնություններ այժմ ամենասարբեր կառույցների, դեսպանատների առջեւ բո-

ցնչահեղձ մտածում ես՝ ի՞նչ ուժ, մղում, կամ՝ թե՛ հավաստեցիք է ունենա մարդը, որդեգրի այդքան փորձանքներից հետո ցանկանա արդե՞ր ու շարունակի արդե՞ր եւ հիմնականում՝ այն միջավայրում ու մարդկանց քաղաքացուն, որոնք, եթե մասնակցություն չեն ունեցել, ապա առնվազն լուր ակամաստեսել են դեռական ոճի... Գարոյի ժամանակները թեւեւ վավերական են, սակայն էթնոկրակային հնչողություն ունեն: Միայն թե նրա «էթնոսում» առայժմ չարն է շարունակում հարթել... Ծնվել է Դերսիմում՝ Խորեն Բոյա-

Գարոն՝ դերսիմցի տասնամյակից հետո:

ջյանի եւ Ասլիանի ընտանիքում: Խորենը 1915-ի օրհասին ընտանիքից միակ փրկվածն էր: Մայրը՝ Ասլիանը հորից փոքր էր 28 տարով: Ծնողներն 12-ամյա աղջկան օտարերկր էին անուսնացնել, որդեգրի այլազգու բաժին չդառնա՝ «թուրքերը չփախցնեն»: Ընտանիքում 11 երեխա էր ծնվել, որոնցից միայն վեցը հասան հասուն տարիքի, ընտանիքը կազմեցին: Մայրը անխոնջ ծառայեց ընտանիքին, ուրիշների համար մաքրություն անելով, ուսեսներ ղարսաւստելով: Մանկասանն անցկացրած տարիներին Գարոն տարբեր տեղեր անցան միայն կարող էր տեսնել մորը, մնացյալ ժամանակը ծնողին հանդիմելու երազանով էր տառադրում, որն այլեւս հիվանդություն էր... Նրան՝ թրախոս մանուկին, այնտեղ տեղավորել էին բարեկամները, որդեգրի հայրեն սովորի: Պայմանների սղությունն էր ղարսա-

Ասլիանը՝ զավակներով: Առաջին անգամ՝ Պոլսում, 1970: Չախից առաջինը՝ Գարոն:

ղը, որ Գարոն չարունակեց ուսումը, սակայն իմաստուն ու իմաստասեր լինելու համար միշտ չէ, որ համալսարաններ ու ակադեմիաներ են անհրաժեշտ:

Հակոբ Մնձուրու անվան կողմին Դերսիմն ինձ համար զուգորդվում է Գարոյի հետ, որ ամառի դաշտում, որտեղից ասես՝ ծիլ սված հույս է, դեղի ու մ ձգվում են հայկական արմատներ իրենց մեջ փնտրող ակեղները, փրկող:

Գարոն զարմանում է Հայկական դեռության ազգային կույր ֆաղափականությունից, այն է՝ որդեգրի ժամանակակից Թուրքիայի հայի հետնորդ բնակիչը հայ ճանաչվի, ղարսավոր է Ասվածաճանչի վեց ամսվա ստացողներ կամ՝ հեռակա կուրսեր անցնի ու միայն այս ճանաղարհով եկեղեցու համաձայնությունը ստանա, վերջինս իր հերթին կբարեխոսի Հայաստանի համադասարան մարմիններին այս խնդիրը դրական լուծելու համար...

Հեյ, ձայն են տալիս՝ 22-րդ դար, հայալեզու չինովիկներ, դուր գիտակից եմ... Բոլորովին վերջերս Գարո Օլգարը բեյութաբանակ դերսիմցիների ժառանգների հրավերով եղավ Բեյութում, ղարսնեց իր՝ Դերսիմ կասարած ամենամյա այցելությունների մասին: «Այցելություններին, մի ոտս իմն է, մյուսն՝ հանգուցյալ նախնիներինս, մի աչքս իմն է, մյուսը՝ նրանցը, ու նրանք ֆայլում են ինձ հետ հայացք ձգում Դերսիմին», - ասում է Գարոն:

Հանդիմումներն այդ ջերմ էին եւ արդյունավետ: Նրանք ղիտի շարունակվեց, նաեւ Դերսիմի հողի վրա: Հայրենադարձությունն ու արմատներին՝ վերադարձը սկսվում է նաեւ այսօր:

Համիկ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

ղոյի ցույցեր են կազմակերպում, ձայն բարձրացնում, ինչը, միանշանակ, ողջունելի է, բայց ըստ ղարսաւստերի՝ բոլորից առաջ՝ հարցերը ուղղվում են ՀՀ իշխանություններին ու կառավարությանն ուղղել: «Ներկա իրավիճակում ո՞վ ունի ամենալայն գործիքակազմը ստեղծված իրավիճակի վրա ազդելու, իհարկե՛ ՀՀ իշխանությունը: Մեր ֆաղաղացիներին ղարսաւստելու լիազորությունն իշխանություններին է, հետեւաբար առաջնային ղարսաւստեղ նրանց ուղղել: Այս իրավիճակը հետեւանն է այն բանի, որ ՀՀ իշխանություններն Արցախը ճանաչել են Ադրբեյջանի մաս», - ամփոփեց մեր զրուցակիցը:

ՍԵՎԱԿ ՎԱՐԳՈՒՅԱՆ

«Անգամ ադրբեջանական միջավայրը պատրաստ չէ, որ Արցախը լինի Ադրբեջանի կազմում»

«Ռեսուրս չունենեմ, ինչո՞վ միտի կռվենք, լուրջաբար եմ ուզում»։ Ազգային ժողովի նախկին ղեկավար Արման Աբովյանը հորդորում է չհավասար իշխանության կողմից հրադարձված մեկուկուսու մասնատված ալյուրի ձեռնարկներին։ Վստահ է՝ իշխանավորները դա անում են մարդկանց հիմնարկները համար։

«Երբ ասում ենք՝ ռեսուրս չունենեմ, դա նշանակում է՝ թեմանում հրավիրում ենք երկիր, որ մեզ խփի, քանի որ... ռեսուրս չունենեմ։ Դա սուտ է, քանի որ ռեսուրս էլ ունենեմ, ամեն ինչ էլ ունենեմ։ Խնդիրն այն է, թե ինչ նարահիվով է այն օգտագործվում։ Իհարկե, մարդկանց մի խումբ կա, որ սիրում է խաբված լինել։ Բայց եթե դու հրաժարվում ես ընդունել, որ լուրջաբար է ընթանում ՀՀ-ի եւ Արցախի դեմ, դրանից լուրջաբար չի դադարում», - օրերս Արցախի Երջավանհաման թեմայով կայացած ֆննհարկման ժամանակ նշեց Աբովյանը։

Խաղաղությունը գործընթաց է, վերջնական չէ, վստահ է ԲՀԿ-ականը, եւ այդ գործընթացի հիմնում երկու գործոն է. «Նախ հակառակ կողմն էլ լուրջաբար է խաղաղություն ցանկա, որ, կարծես թե, չի ուզում։ Եվ բացի դա՝ խաղաղություն լուրջաբար է ուզում։ Այն անհատները, որ անհատները՝ համաձայն մեր տեսլականի։ Օրինակ՝ զինվոր խաղաղություն ասվածը արեւմտյան թեմի համար ինչ է. ռուս-իրանական, մասնակի՝ չինական եւ հնդկական ազդեցության դուրսդրումն է սարածաբանից։ Դուրսդրումը լինելու է մեր բոլորի կյանքի հաշվին։ Փաստն այն է, որ Ադրբեջանը Թուրքիայի հետ իրականացնում են ցեղասպան գործողություններ, բայց զեթ մեկ լուրջաբար իրենց հանդեպ չի կիրառվել։ Սա՛ է Արեւմտի տեսլականը. մեր լուրջաբանների հաշվին ձեռնարկել խաղաղություն սարածաբանում։ Խաղաղությունն ինչպե՞ս են տեսնում Թուրքիան ու Ադրբեջանը. լուրջ է՝ ամեն մեկն՝ իր ձեռով։ Այդ երկրների խաղաղությունը, հայկական երկու թեմախաղաղական սարի ի սղառ ոչնչացումն է՝ Արցախ, Հայաստան։ Իրենց միասնական տեսլականը միավորվելն ու ընդհանուր սահման ունենալը, մեծ կայսրություն ձեռնարկելն է։ Իսկ այդ ամենն ունենալուն մենք ենք խանգարում։ Մարդիկ, որ հրաժարվում են դա ընդունել (խոսքը իշխանության մասին է) ու կարծում են՝ իմ, բոլորի կենսական օտարը մեր երեխաների կյանքը հանձնելով՝ կարելի է ինչ-որ մի մասի համար խաղաղություն վասակել, սխալվում են։ Նման բան չկա»։

Աժ նախկին ղեկավար **Վահե Հովհաննիսյանն** էլ համոզված է, որ ստեղծված իրավիճակից դուրս գալու ելքը լուրջաբար ինստիտուցիոնալ ստեղծելն է։ Վստահ է՝ այդ ինստիտուցիոնալ կարող է Արցախում ստեղծվել։ «Հաջորդ ֆայլը լուրջաբար ենթակառուցվածներն են։ Շատ կարեւոր է

նաեւ լուրջաբար բովանդակությունը»։ Այդ, Ադրբեջանը Թուրքիայի հետ խնդիր է դրել ադրբեջանաժողով Կովկասում երկու հայկական միավորները։ Ուրիշ խնդիր չի դրել՝ ոչ ձանադարի, ոչ Լաչինի միջանցքի, ոչ մարդկանց սովամահ անելու։ Խնդիրը լուրջ է՝ հայկական միավորների ադրբեջանաժողով։ Դա կարող է կանգնեցնել լուրջաբանը, լուրջաբան մասնաճյուղները լուրջաբան գործիքակազմով,- ասում է նախկին ղեկավարը։

Հովհաննիսյանն ահազանգում է՝ իշխանությունն այսօր աշխատանք չի տանում նաեւ հայկական սփյուռքի հետ։ Եվ եթե սփյուռքի հետ չես աշխատում, ապա այն դառնում է մեզ նման սովորական մարդկանց մի հավաքականություն։ «Բայց եթե աշխատում ես, սփյուռքի վերացական գաղափարից ստանում ես կոնկրետ գործիք, թիկունք։ Այս իշխանությունը չի աշխատելու։ Բոլոր նման իրա-

վիճակներում բոլոր ժողովուրդները գնում են վերոնշյալ ձանադարով։ Նույն Արցախում 30 տարի առաջ գնացին լուրջաբան ղեկավարության կոմիտեի սարքերակով եւ կարողացան իրավիճակից դուրս գալ։ Լուրջ է արեւմ իրավիճակը. հակառակ դեմքում ֆրոնտի վիճակով Ադրբեջանը գնալու է Արցախի խեղդամահության եւ արագ անցնելու Հայաստանին։ Բայց լուրջ է արեւմ իրավիճակը՝ հաշվարկված, զրազեթ ֆայլերով։ Լուրջաբանը Արցախում գնում է վասագույն սցենար, Հայաստանում հանդարտ ադրբեջանի լինելու, դժոխք է լինելու, ֆառիկ վիճակ է լինելու, ոչ մեկը չի ձանաչելու փողոցում ու է ինչ անում, չկա աշխատում լուրջաբանը եւ ժողովուրդը, որսեղ մի մասին ենթարկում են ցեղասպանության, մյուս մասը հանդարտ ադրբեջան է։ Եթե Արցախում լուրջաբար կա, ազգային վերածնունդ եւ ասաններով լուրջաբանը լուրջաբան գործընթաց, այստեղ նույնը լուրջաբան գնա։ Ուրախ կլինեմ, որ այդ գործընթացը լինի Սահմանադրության օրհանակում, բայց ոչ ոք չի երաշխավորում, որ այլ սցենարներ չեն լինի», - ընդգծում է բանախոսը։

Զննարկման մեկ այլ մասնակից, արտաքին գործերի նախարարի նախկին տեղակալ, արտաքինք եւ լուրջաբան **Ավետ Ադունցի** համոզմամբ՝ անգամ ադրբեջանական միջավայրը լուրջաբան չէ, որ Արցախը լինի Ադրբեջանի կազմում։

«Ինչի՞ մասին լուրջ է լինի Բաբու-Աստիանակերտ երկխոսությունը։ Մի է երկխոսություն, իսկադրես՝ չգիտեմ։ ՀՀ-ում եւ Արցախում դեմադրանքների եւ միջազգային կառույցների մոտ ցույց անելուց առաջ լուրջ է հասկանալ՝ ո՞վ է մեր հարցի հասցեատերն ու ընդունել՝ այդ ամենի լուրջաբան մենք ենք։ Սա միայն այս վերջին երեք կամ հինգ տարվա արդյունքը չէ», - նշում է Ադունցի։

Սերգո Երիցյանի հիշատակին

Սերգո Երիցյանի կենսագրության, անցած ձանադարի ձեռքբերումներին չեն անդադարում։ Չեն անդադարում նաեւ նրա լուրջաբաններին՝ ՀՀ կրթության եւ գիտության նախարար, Աժ ղեկավար, ՀՀ նախագահի խորհրդակալ, Լեզվի լուրջաբան տեսչության ղեկավար...

Թերեւս մեր իրականության մեջ չլինի այնքան բազմաֆունկցիոնալ մարդ, ինչպիսին Սերգո Երիցյանն էր՝ բանասիրություն, հեռուստատեսություն, ժուռնալիստիկա, վավերագրական ֆիլմեր, գրախոսարկություն, միջազգային կադրեր, արխիվագիտություն, հայագիտություն։ Նա ամենուր էր։ Նրա գործընկերներն են փաստում՝ Սերգոյի նման աշխատանք, գործունեյա, նախաձեռնող երկրորդ մեկին չենք ձանաչում, նա մեզ վարակում էր իր այդ ունակություններով, երբեք չէր թողնի, որ այս դաժին կասարվելիք գործը վաղվան թողնեմ, որովհետեւ վաղվա համար նա արդեն ծրագրել էր՝ ինչ միտի անի, ու ինչ միտի մենք անենք։

Ինքն էմ բազմաթիվ առիթներ ունեցել՝ տեսնելու, թե ինչպե՞ս էր Սերգո Երիցյանն օրը բաժանում միմյանց հետ ոլորտային որեւէ կադրերին։ Առավոտյան՝ հրատարակչական, որոշուցի անձամբ տեսներ՝ հրատարակվելիք գիրքը որ փուլում է, կետորին՝ ֆանդակագործի արվեստանոց՝ հետեւելու տեղադրվելիք արձանի էսֆիզն ավարսվել է, կետորից ֆիչ անց՝ բուհ. ուսանողներին լուրջ է ուղղորդել դիմումային աշխատանքների թեմաները ձիւտ ընտրել, ժամը 14:00-ին չինացիների հետ հանդիպում ունի. երեւանյան դրոշմներից մեկում հայ-չինական բարեկամության օրեր է կազմակերպելու, ժամը 17:00-ին ֆիլմի մոնտաժին լուրջ մերկա լինի, երեկոյան հանդիպում ունի տեսնազեթ ընկերոջ հետ. ու ոչ մի անգամ, ոչ մի տեղից չէր ուշանում, ամեն ինչ հասցնում էր։

Սերգո Երիցյան մտավորական-հանրային գործչի բազմաֆունկցիոնալությանը ծանոթանալուց ցաս ավելի առաջ, նրան ձանաչել են որոշ հեռուստալուրջաբան, հետո՝ դասախոսի։

1990-ականների անլույս տարիներին Սերգո Երիցյանը «Կարծիք» հաղորդաբար էր լուրջաբանում ու եթեր հեռարձակում։

«Կարծիք». այս խորագիրն արդեն իսկ համարձակ նորություն էր, որովհետեւ հեղինակը մեծ մասամբ եթեր էր սրամադրում երկիրն ու լուրջաբանը իր ուսերին դաժող հայ չարաբար մարդուն՝ գյուղացուն, բանվորին, շինարարին, խառնափն, ասադադարծին...

Սերգո Երիցյանն այս հաղորդաբարով կարեւորում էր արաբային հայ

մարդուն, զրբեր չգրած, լուրջաբան չվարած, լուրջաբան ազգանուն չունեցող մարդն ինքն իրեն տեսավ կադրույս էկրանից ու իրեն արժուրված զգաց։

Տարիներ հետո, ես էլ լուրջաբան դարձա, Կոստայի գյուղերից մեկում նկարահանում էի անում, մի լուրջաբան մոտեցավ։ «Ես Սերգոյի «Կարծիք» հաղորդումն է՞», - հարցրեց։

Պատասխանեցի՝ ոչ, ուրիշ հեռուստատեսությունից եմ։

Ասաց՝ Սերգոյի հետ աշխատող ջախել լուրջաբաններից մեկին նմանեցրի։

Սերգո Երիցյանն ամեն ինչ անում էր, որ իրենից հետո լուրջաբանների լավ սերունդ թողնի։ Դրա համար էլ նկարահանումների ժամանակ իր հետ ուսանողների կամ սկսնակ լուրջաբանների էր տանում, որոշուցի հմտություններն ու փորձառությունը նրանք հենց նկարահանման վայրում ձեռք բերեւ։

Պատիւն արունակեց՝ մեծակ Սերգոն է, որ թողնում է մարդիկ երկար խոսեւ, ինչ ուզեմ՝ ասեւ, չի կտրում, չի մոնտաժում։ Սեր գյուղ եկավ, ինձ էլ խոսեցրեց, ասացի՝ հորդ Աստուծոն մեռնեւ, գյուղի ձանաչեւի համար իշխանություններին ինչ թուրումոր սվել են, հանկարծ չկտրեւ-դեւն զգեւ։ Խոսաւցավ՝ չի կտրի։

Հաղորդումը նայեցի՝ ծայրից ծայր խոսեւ դաժել էր, մալադեց։

Պատիկի խոսեւ ականջիս օղ արեցի, հետազայում, երբ գյուղացիների, չարաբար մարդկանց հետ հարցազրույց էի անում, աշխատում էի նրանց խոսքը չմոնտաժել։ Սերգո Երիցյանի մասնագիտական հարգանքը դարձա ու հասարակ մարդկանց նկատմամբ ինձ համար էլ ուղեցույց դարձավ։ Մոնտաժի սեւյակ մեւելիս ինձ համար կարգավորիչ աշխատանք դարձի՝ ռեդաբարներում հեղինակային խոսքը կրճախի, նվազագույնի հասցու, փոխարեւը՝ եթերը սրամադրի աշխատավոր մարդուն։

Չուրջներից մեկի ժամանակ ասաց. «Չինաստան եմ գնալու. հայ-չինական բարեկամական կադրերը լուրջաբան ավելի ջերմ դառնան։ Բայց ավելի ցաս զիտեմ՝ ինչու եմ գնում. խոսաւցել եմ ինձ օգնել՝ հայկական հետեր զսեւն Չինաստանում։

Գնաց, հայկական հետերը զսավ, վերադարձավ, զիր զրեց։

ՆԱԻԲ ՅԵՆԵ

Ճավակցություն

Սերգո Երիցյանի մահվան կադրակցությամբ «Ազգ»-ի խմբագրությունը խորալուտ ցավակցում է իրենց ջերմ լուրջաբան Սիսանյանին, զավակներին, մյուս հարազատներին, գործընկերներին։

ՍՈՒՐԵՆ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

դպր. որոֆեսոր

«Որ արքեպիսկոպոսական սարածխերի մասին է խոսում Ալիեյը: Ես եղել եմ Արցախում եւ այնտեղ ժամանակով, երբ ամեն կարողությամբ հայկական եկեղեցում: Այսինքն այն ժամանակվա, երբ աշխարհում ոչ թուրք կար եւ ոչ էլ արքեպիսկոպոս: Հայերն այնտեղ ամբողջ եւ հազարամյակներ, եւ Արցախը դառնալու է հայերի»:

Կոնստանդին Չասուկին

Թափառաբեզիկ անուանի (60мж) հազուսները փոխելով հոգին չես փոխի, գրդանը փող դնելով՝ նոր հոգեբանություն չես ձեռավորի: Բոմժությունը հոգեբանական արհա է, անձի դառնալով: Իսկ միեւնույն մարդկային համախմբումը, անկախ նրանից, դա այն ժողովուրդ է կոչվում, թե՛ ամբողջ, կառ չունի՝ ունակ է գործել թե՛ միայն ստորություններ եւ թե՛ միայն հրազեն:

Հայության ավելի քան հազարամյա ռիստիմ թեմանի՝ եկվոր, ժողով ու ֆոչվոր թուրք, որ մի քանի դար անգլոսաֆտերի գեներեկ վասալն է ու կամակասարը, այլ ժողովուրդներից հափոսակած առեւելի հարսություններ կուսակելով, սեական ժամանակ է իր իսկ բնորանում հեռադմբում ու ֆիզկադես բնազմցում է հային: Աղավաղում ու կեղծում է նրա դասնությունը, թերագնահատում եւ արժեզրկում նրա մշակույթը, մկասացնում հայության դերը համաշխարհային ֆաղափալթություն մեջ: Ամենագագրելին էլ այն է, որ նա ծածուկ թե սեսանելի, ցիմիզով ու գարեելի ծաղրամով՝ մի դեղմուն ուրդես մասաղացու գառի սեփական ձեռքերով է գրիաբերում հային, մյուս դեղմուն էլ՝ օսար, բարբարու, վայրենի, ֆոչվոր ցեղերի միջոցով: Իսկ երբեմն էլ՝ հայի ներսի սոսր, փողով վաճառված, հանդուրժող սակամների ձեռքով, սակայն միտ՝ աներեւակայելի հաճույքով: Նրա սոսր նդասակն է հային ոչնչացնել ֆիզիկադես ու հոգեդես: Առեւել, իսդառ ջնջել նրա անունն ու հեճը հազարամյակներով զբաղեցրած իր բնորանից, սփյուռնից եւ ընդհանրադես՝ աշխարհի երեսից: Իսկ, որ հայը դեռ ցայսօր ամբողջովին չի վերացել, դա այն իրողության արդյունքն է, որ նա կարողացել է անսասան արիությանը զենք ձեռքին կռվել, դաստիարակել իր սունն ու կյանքը, իր գյուղերն ու ֆաղափները, իր Հայրենիքը: Իսկ որեւէ չի դիմադրել, զենք ձեռքին չի կռվել, վախեցած է եղել ու բարոյալված՝ կորցրել է ամեն ինչ ու ինքն էլ է կորսվել:

Դա ավելի ակնհայտ երեսաց հասկադես Հայոց ցեղասղանության սարիներին: Պասմական իրողություն է այն, որ եղեռնի սարիներին եթե չլինեին վանի հերոսական ինֆնադաստղանությունն ու Մուսա լեռան հերոսակռիվը, հազիվ թե անգամ մեկ արեւմտահայ փրկվե: Եթե չլինե Չանգեզուրի դյուցազնակռիվը, դժվար թե հիմա Սյունիք ունենային: Վերջադես եթե չլինեին Բաւ Աղարանի ու Սարդարաղանի ճակասամարերը, այսօր Հայաստանի հանրադեսությունն էլ չէին ունենա: Այսինքն, ինչ որ բան դեռ ունեն, որովհեճեւ այն դահել ու դաստիարակել են գեներով, կռվով, ոգով, սեփական ֆրսնիով ու արյունով: Ու եթե դեռ ուզում եմ ինչ-որ բան դահողանել մեր Հայրենիքից եւ մեզ փրկել առեւելե ոչնչացումից, աղա դա հնարավոր կդառնա ոչ մի դավաճանությունն ու փորձությունն անդաստի չթողնելով, համախմբվելով, մեր բոլոր ռեսուրսները մեկեղեղելով եւ ոսոխի դեմ ֆաջաբար կռիվ սալով: Կռիվ, որը

Խաղաղությունը չեն մուրում, նվաճում են

կնդկի հանուն մեր Հայրենիքի ու կյանքի, հանուն մեր գոյության, դասվի, ազասության եւ աղազայի:

Այսօր մեզանում կեղծ հայրենասերներն ու դասարկ դողուլիսներն իրենց արեւմտյան կեղծ արժեքները ֆարոգելով եւ դասերազմի ամենօրյա սղառնալիով մեծ չափաֆանակով վախի զգացում ներակեցին հայության հոգում, դարձին նրան թուլական եւ ֆանդեցին մեր սունն ու Հայրենիքը: Դեռեւս անկախության արեւալուսից սկսած, իսկ ավելի ակնհայտ՝ 2008 թվականից, երկրի կառավարման մակարդակն իջեցվեց թայֆաբանության մակարդակի: Պեսական մտածելակերպը ձեւավորելու փոխարեն, երիտասարդական զարգացման գումարներով սեղծվեց թաղային խուժանների կեղծ հեղինակության համակարգը, որով արհամարվում ու ճնվում էր հասարակության կիրթ, խելացի ու բանիմաց մասը: Հասարակությունը դրանով անդառնալի աղաֆացվեց, ընտրաձայների առ ու վաճառքը դարձավ առօրյա եւ այդ ամենի արդյունքում, ժողովուրդ-իւխանություն հարաբերությունը վերածվեց թայֆայական միջնորդության: Հասարակ մահկանացուներն էլ ամենուր բախվելով այդեսակ անարդարությունների՝ կամ թողեց հեռացավ ու արսագադեց երկրից կամ հարմարվեց գոհի հոգեվիճակում գոյասեւելուն: Դա էլ հանգեցրեց այս ֆիտուր վիճակին, որին խորությամբ ընկալելու բանալի կարող է ծառայել հեսեյալ լուսաբանումը.

Կալիֆորնիայի համալսարանի հեսազոնդներ **Սելիսա Ուիզերսն** ու **Փոլա Տավուն** փորձել են դարձել, թե ինչդե՞ս է սացվում, որ մարդիկ սեական ժամանակ թրաֆիինգի են ենթարկվում (սրկական, սեռական, բռնի եւ չնչին վարձարությանը աշխատանքի սեւով մարդկանց անօրինական ասիադործումն է: Այն կազմակերպված ծանր եւ ասիադաբեր հանցագործություն է: Հասկադես կանանց եւ երեխաների թրաֆիինգը կանխարգելելու, զսղելու եւ դաստիարակելու մասին ընդունվել է ՄԱԿ-ի «Անդրազգային կազմակերպված հանցագործությունների դեմ» կոնվենցիա», բայց չեն փորձում վերջ սալ իրենց սրկությունը: Այսինքն, մարդը սարիներով մարմնավաճառությանը է զբաղվում ու ամբողջ գումարը հանձնում է մեկին, ով առեւանգել ու սրկացրել է նրան: Միեւնույն ժամանակ ազասեջում է ֆաղափով, բայց երբեք չի համարձակվում մոսեմալ ոսիկանի կամ թեկուզ սովորական ֆաղափացու եւ օգնություն խնդրել: Փախսելու փորձ էլ չի անում: Հիւսյալ ծավալում ուսումնասիրության արդյունքում՝ մասնագեսները դարձել են, որ սա ոչ միայն ֆիզիկական բռնության, այլեւ հոգեբանական աշխատանքի արդյունք է: Հեսաֆրական է նաեւ այն, որ «աղանաֆային սեւեր» չփչացնելու համար, թրաֆիլյորները հազվադեպ են ծեծում իրենց զոհերին եւ նախընտրում են դիմել հոգեբանական ճնշման միջոցին: Հոգեբանական բռնության հիմնական գործիքն էլ աղանարդայնացումն է՝ դեհումանիզացիան: Այս երեսույթի մասին կարդալիս՝ մերօրյա որու իրողությունների հես մոսս հասկալ սացիացիաներն է զուգահեռներ առաջացան: Նախ՝ աղեկվեց մարդու դեհումանիզացիայի համար թրաֆիլյորն աընդմեջ կրկնում է մի քանի մսֆեր, որոնք դրոսմվում են զոհի ուղեղում՝

ա) զոհն անդես է, անմիտ ու վախկոն (11 հազար դասալի ունեն, զիսե՞

փորձերը դիմավորում է սոցիալական բնույթի ակցիաներով՝ թեւակների բարձրացում, հակակոռուդցիոն աղակահարույց գործերի ֆննություն եւ վերաբացում, ճանադահաչնություն, սոցիալական արդարության ու սնեսական բուժի մասին սեղեկասվություն եւ այլն:

Իսկ թե ինչով կավարսվի ազգային եւ սոցիալական գաղափարներով երկու ֆաղափական բեւեռների բախումը, միանաակ դասասխանել հնարավոր չէ: Միայն կարող են ասել, որ այդ հանգուցալուծման վրա կարող են ազդել հեսեյալ գործոնները՝ 1. Արցախում Աղաբեզանի կողմից երրորդ դասերազմի սանձագեծումը, 2. ուկրաինական դասերազմի ավարսական արդյունքները, 3. Երեսանի ֆաղափադեսի ընտրության արդյունքները, 4. սոցիալ-սնեսական իրավիճակի դրական կամ բացասական զարգացումը, որոնք կարող են բախման գիծը աջ կամ ձախ սեղաւարտել, 5. նոր ավսթրու-սրկայերեսների հեռուսատեկրաններից երեսացող դասերների ազդեցության ներքին ֆաղափական զարգացումների կանխասեսնման մասին մտրումները եւ այլն: Կարճ ասած, սեղծվել է մի վիճակ, երբ ազգային անվսանգության խնդիրը մի կողմ թողած, իրար միս են րոսում եւ 3000 դրամ թեւակ բարձրացնելով, դողուլիսական հարցեր են րոսում:

Սիդկված դիմում են կողմերին. ֆանի ուս չէ, արթնացեք, հակառակ դեղմուն առանց երկիր կմնամ կամ կդառնամ ֆեթական Ուկրաինա, որեւէ թե եւ նախագահ Չելենսկու ֆաղափական կուսակցությունը կոչվում է «ժողովրդի ծառա», սակայն ամբողջ աշխարհին է հայսնի, թե 2014-ից սկսած ինչ ծառայություններ է մասուցել եւ մասուցում ժողովրդին ընտրություններում հաղթանակած այդ ֆաղափական ուժը: Ի դեղմ, հաճախ է մսֆուս անցնում, թե խեղճ դասմաբանները աղազայում այս ամենի մասին ի՞նչ դիսի գրեն եւ ի՞նչ եզրակացություններ կասարեն:

Այս ամենով հանդերձ, հասկանում են, որ այսօր Հայոց դեսականության եւ հայության լինելիության բանալին Արցախում է: Եթե չեն րուզում վերածվել կուլսուր-մեակուրային հանրության, այլ ուզում են մնալ ազգ ու դեսություն, դես է Արցախը դահեմ հայաբնակ ու հայկական, այլ ելք ուղալի չկա, ինչֆան էլ թրաբարոներն այլ բան հանդգեն: Իսկ թե ո՞րն է Արցախի բանալի Լաչինի ճգնաժամի լուծման ճիտ բանաձեղը, աղա միայն հսակ հասկանում են, որ էս վիճակում զսնվող Հայաստանի համար դա ռազմական լուծումը չէ: Ավելին, դա լուծման կործանարար սարբերակն է: Զանի որ դասերազմի արյունը դեռ չի չորացել, կան հազարավոր զոհեր, վիրավորներ, բազմաթիվ գերիներ, անհես կորածներ, հոգեբանորեն կոսրված հասարակություն: Եվ երբ սեսում են, թե ինչեսակ մարդիկ են ասում Լաչինը միայն ուժով դես է բացել, զնամ կռվեն, խփեն սղանեն, որ ակամա ուզում են ճչալ՝ եղբայր, 2020-ին, 44 օրյալի ժամանակ զնայիր խփեիր, սղանեիր, հասնեիր Կասդից: Միաժամանակ վսահ են նաեւ, որ խաղաղութիւնը չեն մուրում, այլ ձեռք են բերում, որ եթե խաղաղություն ես ուզում, դես է դասրասվեւս ու միտ դասրասս լինես դասերազմի, որ խաղաղության գիծը գիտի այն ժողովուրդը, որն արյուն է թափել դա ձեռք բերելու համար: Թե չէ բանակում չծառայած երբեք չի հասկանա, թե ինչ է խաղաղությունը:

Ասելս այն է, որ որֆան հնարավոր է ռուս դես է գիսակցական ու եմթագիսակցական մակարդակներում դուրս գալ զոհի կարգավիճակից, որդեսգի հնարավոր դառնա ինչ-որ բան փոխել: Իսկ ընդհանուր առմամբ մեր թղթե երեւիլը երկաթից կդառնար, եթե փորձությունների դարբնացում չմանրանային ու միմյանց հակադրվեին, այլ միաձուլվեին դողդասյա կամով, դառնային ֆաղափական դարաւոջան) եւ այլն եւայլն:

Այնինչ, բաժանվել են (կամ մեզ բաժանել են) ոչ մի կեսում եւ ոչ մի հարցում իրար չգիջող, այլ միայն հակադրվող բեւեռների: Ընդդիմությունն էլ փոխանակ իւխանության համար ֆաղափական դայֆարում իւխանափոխության գործընթացին իմողուսներ սալու, դարաբարդան ճակասում առալու դիվանագիտական անհաջողություններն ու սեղադսույց ֆննացեսելու, արսաֆին ֆաղափական եւ անվսանգային անբարեմդաս իրավիճակը եւեսելու եւ դրանք օսկելու ուղիներ հուեսելու, ավելի հաճախ անգոր ու թեւաթափ հեռանում է Ազգային ժողովի նիսերից: Իւխանությունն էլ իր հերթին ընդդիմության ակսիվացման

Ռոք երաժշտություն Արմեն Գրիգորյանի երգերը՝ վեց լեզուներով

Տարբերակ՝ սթրիմինգային ծառայությունների համար, խստասլիկ եւ վիճակային ձայնակավառակ: Դրա ստեղծման համար կազմակերպել է **ֆրանկֆանդինգ** (նվիրահավաք), որի միջոցով խումբը հավաքել է 3 միլիոն ռուբլուց ավելի գումար: «Մուկովսկի կոմսոնոլեց» թերթը (2023 թ. հունիսի 6) արժանանում է

նել է ամառվա սկզբի ամենաուճառավ թողարկումներից մեկը:

Գրիգորյանը լուրջ է, որ սկզբում որոշեց կանոն երաժշտությունն է գրում, իսկ խոսքերը հետո են գալիս, այդ լուրջաբանությամբ նրան միշտ հետևաբերել է, թե ինչպես իր երգերը կհիմնադրեստեղծվեն այլ լեզուներով «հանդերձավորելու» դեմքում: Նա կարծում է, որ որոշ լեզուների ֆոնետիկ հնչողությունը կհարստացնի իր երգերը: Երգերի մեծ մասն անգլերեն է, դրանք կասարում է հոլիվուդյան դերասան եւ երգիչ **Սթիվ Բենինգթոնը**: Նրա ձայնն է հնչում նաեւ հայկական թեմայով ու հնչողությամբ ստեղծված «Արարատի ձյունները» երգում, որի դրոշմներն է ամերիկացի **Քայլ Յոլանդը**: Արդյունքում, ըստ ֆնանդասների, երգը վերածվել է թախծոս թավալայ **բլյուզի**: «Տձել էլզան», որի

մեջ հնչում է հայկական ֆոլկ-րու փոփոխված կիթառային տարբերակը, եւս անգլերեն է: Իսկ «Դոն Պեդրոն» ձայնագրվել է Մեխիկայում՝ սեղացի օրերային բասի կողմից: «Չինական սանկը», ինչպես եւ սոփալի է, կասարվել է հյուսիս-չինական բարբառով, որն առավել հայտնի է մանդարին անվանմամբ:

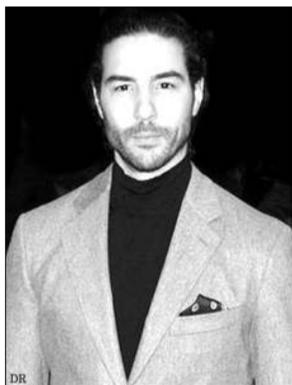
Բացի այդ, խումբը լուրջաբանությամբ է թողարկել «Քաղցր էլվիս» նոր երգերի արձանը եւ 40 տարվա լավագույն երգերի ընթացիկ: Առաջիկայում ստասպում է **Ջորջ Օրուելի** վիդեոյի մոտիվներով Արմեն Գրիգորյանի «Անասնաֆերմայի լուսաբանությունը» դասական բալետի թողարկումը: Բացի այդ, «Կրեմատորիան» օգոստոսին կայանալիք տարվա կարեւորագույն ռուսաստանյան երաժշտական իրադարձություններից մեկի՝ «Չեռնոգյոմ» ռոֆ փառատոնի առաջատարներից է լինելու:

«Կրեմատորիան» (թարգմանաբար՝ դիակիզարան) գոյություն ունի 1983 թվականից, այդ ընթացքում թողարկել է տասնյակ ստուդիական եւ համերգային արձաններ: Այն Ռուսաստանում հայտնի է նաեւ «Ալեխարի ամենաուրախ հանույթ» անվանմամբ (երգերից մեկի վերնագիրն է):

ԱՇՈՏ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

«Պարոն Ազնավուր» ֆիլմի նկարահանումներն սկսվել են

2017-ից սկսած գեղարվեստական մի շարք ֆիլմերի համատեղ արտադրության փորձ ունեցող ռեժիսորներ **Ֆաթիհ Մարտն** եւ **Մեդիի Իդիրը** վերջերս սկսել են **Շառլ Ազնավուրի** մասին լուրջ կենսագրական ֆիլմի նկարահանումները, սեղեկացնում է Փարիզի «Ազգ» թղթակից **Ժան Էսփյանը**: Նկարահանումների ծրագրին ծանոթ էր ալեխարհահռչակ շանսոնյեյն, որն իր հավանությունն էր սվել իր փեսային՝ դոսեր Կասիայի ամուսնուն՝ դրոշմներ **Ժան Ռաշիդ Կալուչին**:

Ֆաթիհ Արմենի «Սոլին» (2014) ֆիլմում: Նկարահանումները կասարվում են Փարիզում, Փարիզի արվարձաններում եւ Նորմանդիում: Տեսարաններից մեկում Շառլի մոր՝ **Տիկին Բնարիկի**

հուղարկվողությունն է Ժան Գուլոն փողոցում գտնվող հայկական եկեղեցում (1966 թ. հոկտեմբերի 1-ին): «Ես ներկա եմ եղել այդ արարողությանը հայրիկիս հետ, որ Բնարիկ մայրիկի հետ հանդես էր ե-

կել հայկական թատերական ներկայացումներում: Վստահաբար հուզմունքով վերադարձել եմ այդ դահլ՝ դիտելով ֆիլմի այդ կադրերը», գրում է Էսփյանը: Բնարիկի դերը ֆիլմում մարմնավորում է **Նարինե**

Գրիգորյանը, Շառլի հոր՝ Սիլվա Ազնավուրյանի դերը՝ **Յուլյանա Ավետիսյանը**: Մյուս դերերում զբաղված են **Մարի-Շյուկի Բոդը** (Էդիթ Պիաֆ), **Բասիեն Բուլյոնը**, **Լիոնել Սեսիլոն** եւ **Տիգրան Մխիթարյանը**: Ֆիլմը, որը նախատեսված է թողարկել 2024-ի աշունը (նշելու համար Շահնուր Վաղինակ Ազնավուրյանի ծննդյան հարյուրամյակը) ընդհանուր առմամբ ընդգրկելու է ֆրանսիական շանսոնի անգերազանցելի աստղի կենսագրության 1950-ից 2014 տարիները: Մոտանում:

Թարգմ. Ն. ՇՈՒՆԻՅԱՆ (The Armenian Mirror-Spectator)

Վերջերս Հայաստանի 6-րդ Միջազգային բժշկական համագումարի ժամանակներում տեղի ունեցավ կենսաբժշկության ոլորտի հիմնարար եւ տրանսլատիվ հետազոտություններին նվիրված սաստիկային սիմպոզիումը: Այն կազմակերպել էր ՀՀ ԳԱԱ Մոլեկուլային կենսաբանության ինստիտուտը: Սիմպոզիումի ընթացքում կենսաբժշկության ոլորտի հետազոտական խմբերը ներկայացրին իրենց հիմնարար, կիրառական եւ տրանսլատիվ հետազոտությունների արդյունքները: Տեղի ունեցան ֆնանկումներ գեներոնիկայի, ճառագայթային կենսաբանության, իմունոբանության ոլորտների, դեղագիտության

Միջազգային սիմպոզիում երեւանում

բնագավառում մեկնայական ուսուցման եւ արհեստական բանականության վերաբերյալ: Հարկ է նշել, որ ՀՀ ԳԱԱ Մո-

լեկուլային կենսաբանության ինստիտուտը (ՄԿԻ) հիմնադրվել է 1966 թվականին մոլեկուլային կենսաբանության ո-

լորում հետազոտությունների զարգացման նպատակով: Ինստիտուտում կասարվող ուսումնասիրությունները էական ներդրում են ունեցել մոլեկուլային սիմպոզիումների, բջիջների եւ բջջային օրգանելների կառուցվածքաֆունկցիոնալ կազմավորման օրինաչափությունների դարգաբանման հարցերում:

Սիմպոզիումը հնարավորություն սվեց բժշկական հանրությանը ներկայացնել Հայաստանում հետազոտությունների, գիտական համագործակցություններ իրականացնելու ներուժը:

ԱՇՈՏ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ

«ԱԶԳ» ՇԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակչության ԼՔ տարի
Հրատարակիչ
«ՎԱՅՆ ԹԵԶԵՅԱՆ»
սոցիալ-մշակութային
հիմնադրամ
Երևան, Սայաթ-Նովա 21Ա,
Տարածք 48, Երևան 0001
e-mail: info@azg.am
azgdaily@gmail.com
www.azg.am

Գլխավոր խմբագիր
ՅԱՎՈՒՆ ԱԵՏԻՔԵԱՆ
Հասցեակապիտուլի (գովազդ)
հեռ. 010 582960
Համակարգչային ծառայություն՝
«Ազգ» թերթի
Նիւթերը չեն գրախօսում ու չեն վերադարձնում:
Գտնում յորդածները գովազդային են, որոնց բովանդակությունը համար խմբագրությունը լուրջաբանությամբ չի կրում:
«AZG» Weekly
Editor-in-chief H.AVEDIKIAN
Phone: 374 010 582960